

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Jaká je motivace seniorů ke studiu univerzit třetího věku?

Vedoucí práce: PhDr. Bedřich Jetelina, Th.D.

Autor: Bc. Adéla Blažková

Studijní obor: Pedagogika volného času, kombinované

Ročník: Druhý

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce PhDr. Bedřichu Jetelinovi, Th.D. za cenné rady a připomínky.

Obsah

1. Motivace.....	8
1.1. Definice motivace.....	8
1.2. Motivační zdroje.....	10
1.3. Motivy	12
2. Vzdělávání Seniorů	14
2.1. Demografický a sociální kontext.....	15
2.2. Pojem Andragogika/Geragogika	16
2.2.1. Andragogika	16
2.2.2. Geragogika	18
2.3. Schopnost učení ve stáří a specifika vzdělávání seniorů.....	19
2.4. Význam a funkce vzdělávání ve stáří	21
2.5. Historie vzdělávání seniorů	23
2.6. Univerzity třetího věku a další formy vzdělávání seniorů.....	24
2.7. O univerzitách zapojených do výzkumu	26
2.7.1. Univerzita třetího věku na VŠE Praha v Jindřichově Hradci.....	26
2.7.2. Univerzita třetího věku na Teologické fakultě JČU v Českých Budějovicích...	27
2.7.3. Akademie umění třetího věku na ZUŠ Vítězslava Nováka Jindřichův Hradec .	27
3. Praktická část.....	29
3.1. Cíl práce.....	29
3.2. Úkoly práce.....	29
3.3. Výzkumné předpoklady.....	30
3.4. Metodologie.....	30
3.5. Výzkumný soubor.....	31
3.6. Výsledky	32
3.6.1. Rozhovory.....	54
3.7. Diskuze	64

Závěr.....	66
Zdroje	68
Abstrakt	71
Abstract	72
Přílohy	73

Úvod

V dnešních společnostech je běžné, že se lidé dožívají poměrně vysokého věku a tím se vyvíjí také potřeby seniorů. V mé práci se zabývám studiem v seniorském věku v souvislosti s motivací. Zájem o studium univerzit třetího věku mezi seniory roste a tím se také exponenciálně zvyšuje nabídka tohoto studia. Lidé v důchodovém věku mají možnost přihlásit se ke studiu nejrůznějších oborů a odvětví.

Hlavní otázkou pro mou práci je: jaká je motivace seniorů ke studiu na univerzitách třetího věku? Pokusím se tedy pomocí výzkumu zjistit, co motivovalo aktuální studenty univerzit třetího věku k tomu, aby se do studia pustili.

K výzkumu si nejdříve potřebuji definovat základní pojmy jako je motivace, celkový pohled na vzdělávání nebo funkci vzdělávání v seniorském věku u nás i v jiných světových státech. Poté přistoupím k samotnému výzkumu, který jsem prováděla mezi seniory studujícími na univerzitách a akademii třetího věku.

Tato práce by měla poskytnout komplexní pohled na vzdělávání seniorů a jejich potřeby při tomto vzdělávání. Dále se ve výzkumu dotýkám otázek, jako jsou například preferované obory, rodinný stav daných studentů a obecně všechno, co může ovlivňovat jejich postoje ke studiu.

Domnívám se, že téma je přínosné, protože vzdělávání seniorů přináší velkou hodnotu společnosti a patří k důležitým činnostem školských a osvětových zařízení.

Jak uvádí komparativní studie věku odchodu do důchodu, senioři jsou skupina, která často věkem a odchodem ze zaměstnání ztrácí své běžné zájmy a činnosti a proto je nutné jim další možnosti seberealizace nabízet.¹

Domnívám, že univerzity třetího věku mohou takovou seberealizaci poskytnout.

¹ Viz. BAKALOVÁ, Jana, Radim BOHÁČEK a Daniel MÜNICH. *Komparativní studie věku odchodu do důchodu v České republice*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015. Studie (Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu). str. 13

Cílem mé diplomové práce bude pomocí výzkumu zjistit, co seniory motivuje ke studiu. Dílčími cíli jsou také objasnění pojmu motivace, vysvětlení vzdělávání seniorů jako takového, zmapování jak fungují univerzity třetího věku a také samotný výzkum, který se zabývá motivací a přinese snad i zajímavý pohled na celkový průběh studia na univerzitách třetího věku.

Pro tuto práci jsem zvolila metody popisu, vysvětlení, porovnávání zdrojů a také výzkum metodou dotazníků a rozhovorů.

Tato práce má následující strukturu. V úvodních částech se věnuji teorii motivace, vzdělávání seniorů a také univerzit třetího věku a v druhé hlavní části je výzkum samotný a z něj vyplývající výsledky. Tato témata je nutné před samotným výzkumem objasnit, neboť s ním úzce souvisí. Ve svém výzkumu chci primárně zjistit, co nejčastěji vede seniory k zahájení studia, tedy co je motivuje. Je nutné si proto ujasnit, co to vlastně motivace je a jak u lidí funguje. Samotné téma vzdělávání seniorů je nutné zařadit proto, aby práce byla komplexní a zahrnovala stěžejní témata, která se objevují ve výzkumu.

Snažím se tedy přinést komplexní pohled na vzdělávání seniorů, univerzity třetího věku a postoj seniorů k nim. Dále pak o naše pochopení seniorů, kteří se pro studium rozhodli a zejména tomu, co je ke studiu motivovalo. Věřím, že práce přinese výsledky, které mohou být nápomocné například i samotným univerzitám třetího věku při tvorbě studijních programů.

1. Motivace

1.1. Definice motivace

Nejdříve je nutné definovat, co to vlastně motivace je. Toto téma nám pomůže pochopit jak lidé reagují na podněty z venčí i ze svého nitra a proč je něco ovlivňuje. Jak jsem naznačila v úvodu, motivaci se věnuji zejména proto, aby bylo jasné, na základě čeho se senioři mohou rozhodovat. Což je pro můj výzkum klíčové.

Motivací se například zabývá psycholog Milan Nakonečný, podle kterého je motivace proces, který vychází z určité potřeby. Termín motivace pochází z latinského jazyka, ze slova „movere“, což znamená hýbatí či pohybovatí. Motivace jako proces může být vyvolána buď endogenně (tedy vnitřní pohnutkou) nebo exogenně (vnější pobídkou). Vnitřní psychický důvod nebo vnitřní příčina jednání je označována jako motiv. Motivy mohou být vědomé či ne zcela uvědomované. Motivy zaměřují činnost člověka konkrétním směrem, zároveň člověka aktivizují a v neposlední řadě i vyvolanou aktivitu udržují. Častokrát se zkonkrétnují v podobě tužeb, snah a představ.²

Nakonečný také uvádí motivaci jako psychologický proces, usměrňující naše chování a jednání pro dosažení určitého cíle. Vyjadřuje souhrn všech skutečností – radost, zvědavost, pozitivní pocity, radostné očekávání, které buď podporují nebo tlumí jedince, aby něco konal či nekonal. Proces motivace je spojován s aspektem dynamiky, podněty k aktuálnímu charakteru chování pak můžeme najít buď ve struktuře osobnosti, nebo ve vnějším prostředí. Každý člověk je specifický ve svých pohnutkách, které jsou součástí motivační struktury osobnosti. Tato motivační struktura osobnosti je složena z vrozených a získaných charakteristik zaměřenosti osobnosti, ty se pak projevují při působení podnětů v činnostech jako vzbuzené motivy. „*Motivy jsou psychologické příčiny chování a motivace je proces vzniku a setrvání určité aktivity. V tomto smyslu je každá reakce organismu motivovaná.*“³

Dále Nakonečný poukazuje na to, že proces motivace má tři základní znaky:

1. zaměření motivovaného chování na určitý cíl, které může být vědomé či nevědomé
2. intenzita motivovaného chování
3. persistence, což je setrvávání motivovaného chování.

² Viz. NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. str. 15

³ NAKONEČNÝ, Milan. *Emoce a motivace: určeno pro posl. fak. filosof.* Praha: SPN, 1973. str. 106

Zdroje motivace se nacházejí obvykle v potřebách organismu. Jestliže existují vnitřní motivační dispozice jedince a podněty, které tuto motivační dispozici aktualizují, může dojít k motivovanému chování. Motivace má důležitou úlohu i v procesu osvojování si nových skutečností, tedy v učení.⁴

Podle Jana Molka, který se tématu věnuje z hlediska řízení, nás motivace aktivizuje a naši aktivitu usměrňuje a zaměřuje vzhledem k předpokládanému cíli. Je to tedy pohnutka, či popud. Motivační dispozice mohou být například pudy, zájmy, potřeby, hodnoty, ideje, potřeby, atd.⁵

Podobně jako Molek to vidí Miloslav Homola, který definici motivace používá jako označení pohnutek vedoucích k chování.⁶

Přímo tématice seniorů se pak věnuje Helena Haškovcová, která vysvětluje motivaci jako soubor pohnutek k dané činnosti či výkonu. Vysvětluje, že člověk bez pohnutek (motivů) neúčelně tráví svůj čas. Tak dle ní znamená pro seniory ztráta motivace ztrátu smyslu, či programu života.⁷

Na základě prostudované literatury tedy můžeme motivaci popsat jako něco, co vychází z člověka a ponouká ho k jednání na základě touhy po dosažení určitého cíle. Každý člověk má jedinečný systém hodnot a priorit, které určují, co a jak ho motivuje. U seniorů může hrát hlavní roli více faktorů, například potřeba sociálního kontaktu, seberealizace po odchodu ze zaměstnání, získání nových vědomostí, nebo pouze touha po smysluplném trávení volného času.

⁴Viz. NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. str. 23

⁵Viz. MOLEK, Jan. *Personalistika a řízení*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. str. 52

⁶Viz. HOMOLA, Miloslav. *Motivace lidského chování*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury. str. 11

⁷Viz. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Seniori mezi námi*. Praha: Galén, 2012. str. 118-119

1.2. Motivační zdroje

Při zkoumání motivace je velmi důležité zjistit, co nás vlastně motivuje a jakým způsobem tyto motivační zdroje fungují. Proto se v této kapitole chci podrobněji věnovat tématu motivačních zdrojů. V závěru této kapitoly pak nastíním jak by bylo možné teorii o motivačních zdrojích aplikovat na problematiku seniorů.

Bedrnová a Nový uvádí, že zdroje motivace jsou takové skutečnosti, které motivaci zakládají, zaměřují jednání určitým směrem a působí na jeho trvání. Zdrojů motivace je nepřeberné množství.

Tito autoři mezi základní zdroje motivace řadí:

- Potřeby
- Návyky
- Zájmy
- Hodnoty a hodnotová orientace
- ideály⁸

POTŘEBY

Když sledujeme definici potřeb, můžeme najít mezi autory různé pohledy. Například Bělohlávek uvádí potřebu jako stav nedostatku.⁹ Tedy jako něco, co nám chybí. Oproti němu Homola vnímá potřebu jako zdroj motivační síly.¹⁰ Což je více pozitivní náhled a vyplývá z něj, že Homola vidí i důsledky toho, že něco potřebujeme a to nás motivuje k činům.

NÁVYKY

Prodle psycholožky Evy Bedrnové a profesora Ivana Nového mohou být dalším zdrojem motivace návyky. Jedná se o takový druh činnosti organismu, který se postupným cvičením zautomatizuje. Návyky mají velký význam zejména v ulehčování duševní aktivitě, protože pokud jsou dostatečně zautomatizované, nevyžaduje se její maximální výkon. Návyky mohou být tvořeny výchovou i individuálními aktivitami každého člověka.¹¹

⁸Viz. BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 1998. str. 224

⁹Viz. BĚLOHLÁVEK, František. *Organizační chování: jak se každý den chovají spolupracovníci, nadřízení, podřízení, obchodní partneři či zákazníci*. Olomouc: Rubico, 1996. Učebnice pro každého (Rubico). str. 170

¹⁰Viz. HOMOLA, Miloslav. *Motivace lidského chování*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury. str. 55

¹¹Viz. BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 1998. str. 227

Pokud je tedy člověk zvyklý například chodit do zaměstnání, může mu to po odchodu do důchodu chybět a tento návyk může snadno přetransformovat na docházení do školy. Je to pro něj najednou novou rutinou, která může nahradit stávající návyky.

HODNOTY A HODNOTOVÉ ORIENTACE

Dalším zdrojem mohou být hodnoty nebo hodnotové orientace. Bělohlávek je definuje takto: „*Hodnoty jsou skutečnosti, způsoby jednání, cílové stavy, které lidé považují za důležité*“.¹²

Tuto teorii rozvíjí a souhlasí s ní také psycholožka Eva Bedrnová a profesor Ivan Nový. Přidávají k ní, ale ještě další pohledy a podmínky.

Dle Bedrnové a Nového jsou hodnoty hlavními životními principy, mohou být posuzovány podle objektivního či subjektivního hlediska. Pokud jsou posuzovány objektivně, mohou být prospěšné pro společnost. Pokud subjektivně, mají smysl pro konkrétního člověka. Hodnoty jsou individuální a závisí vždy na určitých podmínkách. Mezi obecně platné hodnoty můžeme řadit například: zdraví, rodinu, peníze, přátelství, práci, vzdělání, společenské postavení, upřímnost, lásku, pravdu, svobodu atd. Každý člověk si během života vytváří hodnotový systém. Jedná se o uspořádání hodnot dle systému, ve kterém je něco více preferované a něco méně. Hodnotový systém člověka může být ovlivněn příslušností k různým skupinám podle: věku, pohlaví, vzdělání, zaměstnání, postavení, politické příslušnosti, národnosti atd. Člověka hodnoty motivují k aktivitám, které jsou v jeho hierarchii prioritní anebo ho naopak odrazují od věcí, kterým přikládá hodnoty negativní.¹³

Na základě definice hodnot Bedrnové a Nového lze dojít k závěru, že hodnoty jsou tedy také důležitým činitelem pro seniory. Pokud totiž senior vnímá jako hodnotu právě vzdělávání, určitě rád využije tuto možnost i v důchodu a bude se vzdělávání věnovat.

¹² BĚLOHLÁVEK, František. *Organizační chování: jak se každý den chovají spolupracovníci, nadřízení, podřízení, obchodní partneři či zákazníci*. Olomouc: Rubico, 1996. Učebnice pro každého (Rubico). str. 170

¹³ Viz. BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 1998. str.228

IDEÁLY

Bedrnová a Nový uvádí ideály jako další zdroj motivačního chování. Dle nich se jedná o obraz něčeho, po čem konkrétní člověk nebo skupina touží, pozitivně hodnotí a co pro ně představuje významný cíl snažení. Ideálem je to, o co člověk usiluje. Působí motivačně a povzbuzuje k následování vzoru.¹⁴

Ideály tedy mohou být velmi nápomocným činitelem pro motivaci seniorů ke studiu. Pokud například někdo celý život touží po tom, věnovat se jazykům, ale pro pracovní vytížení na ně nikdy nenašel ten správný čas, může tento svůj ideál využít a rozvíjet právě až v seniorském věku.

Na seniory se tedy dají aplikovat všechny zdroje motivace. Každého seniora mohou ke studiu motivovat jiné motivační zdroje. Na základě výsledků, ke kterým se dostáváme v praktické části, může být důvodů ke studiu více. Každý si může najít svůj individuální důvod ke studiu.

1.3. Motivy

Motivace je založena na motivech, což jsou její činitelé. Motivům se budeme věnovat v této kapitole.

R. M. Puca a Th. A. Langens vymezili pojem motiv takto: „*Vlastnost osob odpovídat emocionálně na cílové stavy určité tematiky (jako je připojení se k někomu, moc nebo výkon). (...)Motivy nám podávají zprávu o tom, které cílové stavy člověka emocionálně oslovují*“.¹⁵

Nakonečný rozvíjí teorii Puci a Langense a tvrdí, že motiv může být emociogenní činitel s emociogenním původem, protože se vztahuje k vnitřnímu zážitku. Jako příklad uvádí fakt, že dítě může vyhledat přítomnost matky z více důvodů – pomazlení, ochrana, nakrmení. I emoce tedy generují motivy a směřují chování k dosažení konkrétních příjemností a vyvarování se nepříjemnostem.¹⁶

¹⁴ Viz. BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 1998. str.230

¹⁵ In NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti. Vyd. 2., rozš. a přeprac.* Praha: Academia, 2009.str. 246

¹⁶ Viz NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti. Vyd. 2., rozš. a přeprac.* Praha: Academia, 2009. str. 245-248

„Motivem není nikdy nic vnějšího, žádný vnější objekt, nýbrž dosažení vnitřního uspokojení (nasyčení, odpočinku, úspěchu, úlevy, jistoty), respektive vyhnutí se něčemu nepříjemnému (selhání, přetížení, posměchu, potrestání atd.)“.¹⁷

Pojem motiv je vyjádřením konstruktů odvozeného z cílů lidského chování, jde tedy o dispozici. Pojem motivace je oproti němu konstrukt, který se odvozuje dle toho, co se děje, když je aktivován motiv. V případě motivace se tedy jedná o proces přípravy a případné realizace chování vědomého, či nevědomého zaměření na dosažení cíle.¹⁸

Dle Nakonečného jsou motivy funkční prvky určující směr a intenzitu chování osobnosti. Jsou vyjádřením psychologických příčin nebo důvodů lidského chování (dávají mu psychologický smysl). Slovo motiv má z psychologického hlediska více významů. V užším smyslu jsou motivy vědomými záměry či cíli jednání. Z širšího pohledu jsou to pak cíle jako takové (i nevědomé účely chování).¹⁹

Nakonečný tedy rozvinutím teorie Puci a Langense dochází k tomu, že motivy jsou důležitou dispozicí motivace a ta je konstruktem, rozšiřuje tedy pohled na motivy. Motivы jsou klíčové pro dosahování cílů a snahy o ně a určují jak jejich intenzitu tak také jejich aktivizaci. Pokud jsou motivы aktivizovány, je motivace konstruktem, který z toho vyplývá. U seniorů tedy musí být motivы dostatečně silné, aby došlo k samotné motivaci ke studiu. Tyto motivы vychází z nitra a může je aktivovat například touha po naučení se něčemu novému.

¹⁷Tamtéž

¹⁸Tamtéž

¹⁹ Tamtéž

2. Vzdělávání Seniorů

Hlavním aspektem toho, že se zabýváme vzděláváním seniorů, je to, že celosvětová populace stárne. Prognózy hovoří až o podílu osob starších 60 let na celých 35% v roce 2050. S tímto růstem počtu starších osob neustále narůstá tato sociální skupina, která je typická tím, že čerpá veřejné finanční prostředky, ale netvoří je. Stárnoucí společnost má tedy velký dopad zejména na ekonomiku daných států. S touto problematikou přichází touha po naplnění tzv. konceptu aktivního stárnutí (tento pojem byl přijat Světovou zdravotnickou organizací –WHO koncem devadesátých let).²⁰

V následující kapitole se budu věnovat samotnému vzdělávání seniorů. Existuje velké množství forem vzdělávání, mezi nejznámější a nejběžnější institucionální formy patří univerzity třetího věku, akademie třetího věku a kluby seniorů.

Průcha definuje vzdělávání seniorů jako: „(...)pedagogický proces zaměřený na intencionální edukaci ve stáří a na funkcionální edukační působení na seniory. Zahrnuje jejich výchovu a vzdělávání, respektující všestranně zvláštnosti seniorské populace. Zabývá se specifiky působení pedagogických zákonitostí na seniory, definuje osobnost seniora ve výchovném a vzdělávacím procesu, systém výchovy a vzdělávání seniorské populace a také zvláštnosti ve vztahu k ostatním pedagogickým a společenským vědám.“²¹

Při vzdělávání seniorů tedy dochází ke komplexnímu působení na jejich osobnost a to jak vzděláváním tak i výchovou ve stáří. Důležitá je snaha o respektování jejich specifických potřeb a také aplikace specifického přístupu vhodného pro vzdělávání seniorů.

Dle Čornaničové začaly vzdělávací nabídky pro seniory vznikat spontánně a reagovaly na potřeby společnosti. Vzdělávání seniorů se objevuje v 70. letech 20. století jako fenomén výchovněvzdělávací praxe. Podněty ke vzniku podávali často i odborníci z jiných oborů.²²

²⁰ Viz. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). str. 11,12

²¹ PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. a. str. 483

²² Viz. ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. str. 3

2.1. Demografický a sociální kontext

Pojmu aktivního stárnutí se věnuje například Dagmar Dvořáčková ve své knize: *Kvalita života seniorů*. Zde uvádí, že pojem aktivní stárnutí není jednostranně zaměřen pouze na fyzické zdraví a péči o něj, ale vychází ze zásad Organizace spojených národů pro seniory – nezávislost, účast na životě společnosti, důstojnost, péče a seberealizace. Také se jedná o respektování práva starších lidí na rovnost příležitostí, jejich zodpovědnost, účast na veřejném rozhodování a ostatních aspektech komunitního života.²³

Tato definice aktivního stárnutí mne přivedla k možnostem, které se seniorům tímto přístupem otevírají. Je nutné se seniory pracovat stejně tak, jako s jakoukoliv jinou sociální skupinou ve společnosti. Vzdělávání seniorů, a to formální, neformální nebo informální jim může být nápomocno k dosažení výše uvedených aspektů aktivního stárnutí. Součástí je samozřejmě fyzické zdraví, k tomu nám může přispět například vzdělávání ve výchově ke zdraví nebo také fyzické cvičení.

Téma vzdělávání seniorů tedy na základě výše uvedeného můžeme uzavřít s tím, že u nich velkou roli hraje potřeba seberealizace, která často může souviset například se ztrátou druha/družky a poté hledání nové náplně života. Je tedy jasné, že senioři jsou ohrožováni mnoha faktory, které dělají jejich život oproti běžným dospělým v produktivním věku složitým. Například se jedná o rizika spojená s ochabujícím zdravím, se ztrátou identity po odchodu ze zaměstnání – z každého je najednou důchodce a zejména profesně vysoce postavení lidé to mohou těžce snášet, se ztrátou blízkých osob, s přebytkem volného času atd. Je snadné si uvědomit, že vzdělávání seniorům může se všemi těmito negativními vlivy pomoci a ulehčit jim přechod z profesního života, do života v důchodu. V této kapitole jsem si ujasnila, jaké negativní vlivy mohou na seniory působit v době přechodu z profesního života do života v důchodu. Myslím, že je důležité tyto aspekty respektovat a přistupovat tedy ke vzdělávání seniorů zodpovědně a s úctou.

²³ DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012. str. 29,30

2.2. Pojem Andragogika/Geragogika

K uvedení do tematiky vzdělávání seniorů, je nutné si ujasnit, do jaké vzdělávací oblasti tento způsob vzdělávání zařazujeme. Vzdělávání dospělých je obecně označováno pojmem Andragogika²⁴. Přesnějším a specifitějším pojmem pro vzdělávání seniorů je pojem Geragogika. V případě geragogiky se jedná o pedagogickou disciplínu, kterou definuje Livečka jako: „*Výchovu ke stáří a ve stáří*“.²⁵ V obou případech se jedná o pedagogickou disciplínu a obě jsou důležité pro tematiku motivace seniorů ke studiu.

2.2.1. Andragogika

*„Andragogika je vědní a studijní obor zaměřený na veškeré aspekty vzdělávání a učení se dospělých.“*²⁶

Je samostatnou společenskou vědou a spolu s pedagogikou a geragogikou patří k vědám o výchově. Provádí vlastní vědecký výzkum v oblasti edukace dospělých, zkoumá její vývoj, zákonitosti, funkce a mechanismy v konkrétních podmínkách, zabývá se teorií a praxí vzdělávání a učení dospělých a otázek s tímto spojených. Reprodukuje vlastní soustavu poznatků a vyvíjí se jako systém vědecky podložených názorů a teorií. Andragogika se zaměřuje na praxi a reálné edukační procesy, které probíhají v rámci socializace dospělého. Jejím cílem je řešení vzdělávacích potřeb dospělého ve všech souvislostech jeho života. Dospělého jedince pojímá jako individuum a jako sociální bytost, kterou vidí v interakci s prostředím, v němž žije a v souvislosti s rolemi, které mu dospělost přinesla.

Při definici a popisu pojmu andragogika v celé kapitole vycházím z přístupu definovaném v knize Milana Beneše, Andragogika 2.

Dle Beneše je předmětem andragogiky učící se dospělý, který je v současné koncepci celoživotního učení viděný jak v intencionálním (organizovaném sebou samým nebo někým druhým), tak v incidentním vzdělávání, ve všech sociálních, ekonomických a kulturních souvislostech.²⁷

²⁴ BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada).str.11*

²⁵ LIVEČKA, Emil. *Úvod do gerontopedagogiky. Praha: Ústav školských inf. při Min. školství ČSR, 1979. Informace (Ústav školských informací při Ministerstvu školství ČSR). str. 26*

²⁶ BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada).str.11*

²⁷ Viz. Tamtéž

Beneš ve své knize poukazuje na to, že v makrosociální oblasti andragogika sleduje vliv společenských změn na vzdělávání dospělých, zabývá se otázkou společenské a ekonomické úlohy vzdělávání, struktury a potřeb trhu práce, sociální stratifikace, role vzdělávání v ideologické rovině a dále intervencí vzdělávání dospělých při řešení společenských problémů, nezaměstnanosti, problematiky minorit, migrace a jiných kultur. Sociální intervence andragogiky je dle Beneše chápána jako záměrné zasahování sociálních institucí pomocí vzdělávacích, sociálních nebo personálních nástrojů.²⁸

Beneš poukazuje na to, že v organizační a institucionální oblasti se andragogika zabývá možnostmi realizace vzdělávání v různých organizacích, v privátní, veřejné a komerční sféře. Zaměřuje se na profesionalizaci a byrokratizaci vzdělávání dospělých. V oblasti metodiky a didaktiky zkoumá a analyzuje procesy organizovaného učení, zkušenosti dospělých s učením, rozdíly individuálního a skupinového učení, intencionálního a zkušenostního učení, vlivu vzdělavatelů na proces učení, interakcí mezi vzdělávacím prostředím a vzdělávajícím se, to vše především z hlediska autonomie dospělého v procesu vzdělávání. Právě autonomie a integrita osobnosti jsou základními fenomény dospělosti. V oblasti individuální vzdělávací cesty andragogika vidí vztah k životním potřebám a přáním jedince, jeho sebeaktualizaci, sebepojetí a tvorbě identity.²⁹

Andragogika tedy oproti geragogice není striktně zaměřena na vzdělávání přímo seniorů, zabývá se vzděláváním dospělých jako takových. Pomáhá i k získávání vzdělání v určitých oblastech nutných pro vykonávání povolání, zahrnuje vzdělávací programy a kurzy organizované při úřadech práce apod. Jedná se tedy o obecnější pojem vzdělávání dospělých, který geragogiku zahrnuje. Andragogika jako taková zasahuje do vzdělávání seniorů a pomáhá ke vzdělávání dané sociální skupiny – seniorů.

²⁸ Viz. Tamtéž str. 35,36

²⁹ Viz. BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. str. 35,36

2.2.2. Geragogika

V tomto pojmu se skrývá pedagogická disciplína, kterou zde uvedu definicí: „*Výchova ke stáří a ve stáří*“³⁰

Špatenková a Smékalová v knize *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika* uvádí, že pojem geragogika vznikl z řeckých slov „geron“ – stařec a „agóge“ – vedení.³¹

Dle Špatenkové a Smékalové je tento název je zavedený spíše v zahraničí než v sociokulturním prostředí v ČR. Jedná se o pedagogickou disciplínu, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů. Její vznik je odpovědí na demografický vývoj. Jedná se o poměrně novou vědní disciplínu na rozhraní andragogiky a gerontologie (věda o stáří a stárnutí). Mimo andragogiku a gerontologii ještě využívá poznatky z psychologie, sociologie, filosofie, demografie, lékařské vědy, ekonomie a práva. V širším slova smyslu je to umění jak žít a stárnout. Obsahuje, nejen teoretická východiska, výchovu ke stáří ve stáří, ale i praktická řešení a metodiky postupů, které mohou pomáhat při vyrovnávání se s nejtěžšími životními situacemi ve vyšším věku.³²

Špatenková a Smékalová uvádějí dvě pojetí geragogiky, širší a užší. V širším pojetí je cílem geragogiky adaptace seniorů na:

- involuční změny v procesu stárnutí
- úbytek psychických a fyzických sil
- změnu sociálního statutu, odchod do důchodu
- možnou postupnou ztrátu samostatnosti v základních denních činnostech
- změnu životní role
- smrt a umírání³³

³⁰ LIVEČKA, Emil. *Úvod do gerontopedagogiky. Praha: Ústav školských inf. při Min. školství ČSR, 1979. Informace (Ústav školských informací při Ministerstvu školství ČSR). str. 26*

³¹ Viz. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). str. 22*

³² Viz. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). str. 17-20*

³³ Viz. Tamtéž str. 32

V užším slova smyslu, pokud vymezíme geragogiku jako edukaci seniorů, má za cíl motivovat seniory k neustálému učení a dalšímu vzdělávání a pokračovat v aktivním životě. Cíle pak lze formulovat takto:

- kultivace života a jeho další obohacení
- udržení psychické a fyzické aktivity v pozdních fázích vývoje
- adaptace na změny a pochopení vývojových úkolů
- pochopení dnešního světa a adaptace v něm³⁴

Geragogika je tedy v naprostém souladu s pojmem „aktivní stárnutí“ a dle definic a cílů geragogiky můžeme vidět přímou souvislost a provázanost s tímto pojmem. Obojí se snaží zvyšovat a vylepšovat životní úroveň seniorů a jejich blízkých. Už samotný vznik těchto disciplín poukazuje na problematiku stárnoucí populace a také toho, že lidé se postupně začali zabývat tím, jak senioři svůj čas naplní a jak může být pozitivně ovlivněn. Je pochopitelné, že v dobách dávno minulých se pro tyto otázky neobjevoval prostor například proto, že lidé i v důchodovém věku pracovali na svých hospodářstvích, později byli například využíváni k hlídání vnučat místo institucí, kterých nebylo takové množství jako dnes. Dalším velkým aspektem je stěhování rodin po celém území ČR a upadání multigeneračního soužití. Tím se otevírá prostor pro geragogiku a naplňování života seniorů kvalitními a přínosnými zájmy.

2.3. Schopnost učení ve stáří a specifika vzdělávání seniorů

Poté, co jsme si vymezili základní pojmy, můžeme se věnovat konkrétnímu vzdělávání seniorů. To vychází z poznání, že člověk neztrácí svou schopnost učit se a tvořit stárnutím. Toto tvrzení se stalo východiskem edukačních aktivit pro seniory, přestože učení v tomto věku je velmi specifické. Na seniory již není vyvíjen tak značný tlak a vysoké požadavky ohledně kvalifikace. *"Edukace v senitu je dobrovolná s naprosto svobodnou volbou jejího obsahového zaměření."*³⁵

³⁴ Viz. Tamtéž str. 18 a 19

³⁵ ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998.str. 78

Dle Balogové edukace seniorů klade důraz na individuální potenciál každého seniora, a tím se přizpůsobuje jeho podmínkám a požadavkům. Edukační proces tak naplňuje činnosti seniora, o které přišel po vstupu do důchodu a dopomáhá k nalezení nové role a pozice ve svém životě.

36

Čornaničová uvažuje o specifikách edukačních přístupů v seniu z makro hlediska, *"které se vztahuje spíše na jisté východiska modelování a plánování edukace seniorů"*. Jde tedy o celkový přístup ke vzdělávání seniorů z obecného hlediska. Snaží se určit specifické požadavky a potřeby seniorů na vzdělávání. Jedná se zejména o přístupy, které je nutné využívat k práci se seniory. ³⁷

A z mikro hlediska, tedy *"ve vztahu ke konkrétním programům a aktivitám edukace seniory, kde respektování jistých zásad podmiňuje efektivitu procesů edukace seniorů."* ³⁸

Zde už se jedná o vymýšlení konkrétních programů a oborů studia, dle zájmu účastníků. Je nutné, aby vzdělávání seniorů probíhalo v oborech, o které mají opravdu zájem a které se stanou vhodnou náplní jejich volného času a přinesou jim uspokojení a pocit seberealizace.

Při plánování edukačních programů pro seniory je tedy nutné zajímat se o jejich konkrétní potřeby a požadavky na vzdělávání. Je nutné pracovat v podmínkách konkrétní doby, například v době informačních technologií se zvyšuje poptávka po studiu v tomto oboru. Může se také jednat o kulturní odvětví, které by mělo držet krok s dobou. Důležitá je rozmanitost nabídky oborů pro studium na univerzitách třetího věku a jeho atraktivnost.

³⁶ Viz. Balogová, Beáta. *Seniori V Spektre Súčasného Sveta. 2. doplnené vyd.* Prešov: Pavol Šidelský - Akcent Print, 2009. str. 24

³⁷ ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku.* Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. str. 78

³⁸ Balogová, Beáta. *Seniori V Spektre Súčasného Sveta. 2. doplnené vyd.* Prešov: Pavol Šidelský - Akcent Print, 2009. str. 25

2.4. Význam a funkce vzdělávání ve stáří

Dle Špatenkové a Smékalové má vzdělávání seniorů kromě specifík také svůj význam a funkce. Pokud se mluví o významu vzdělávání seniorů, nejčastěji se uvádí vyšší kvalita života. Vzdělávací aktivity udržují či zvyšují kvalitu života díky podněcování intelektových a kognitivních funkcí, které upevňují fyzické i psychické zdraví³⁹.

Oproti tomuto pohledu z perspektivy kvality života to vidí Petříková a Čornaničová více z pohledu příležitostí pro seniory k mnoha zlepšení a to nejen kvality života.

Petříková a Čornaničová vidí smysl vzdělávání ve stáří především v obohacování a zlepšování života a životního stylu, pomoc při adaptaci na různé změny ve stáří, pečování a rozvíjení tělesného i duševního zdraví a v neposlední řadě je smyslem vzdělávání i pomoc při orientaci v dnešním světě. Dále vzdělávání napomáhá seniorům zvyšovat pocit důstojnosti a životní uspokojení. Přínos vzdělávání seniorů lze spatřovat také v jeho pozitivním vlivu na stanoviska společnosti na seniorskou populaci, vzdělávání seniorů pozitivně formuje postoje společnosti ke stáří a stárnutí a přispívá k mezigenerační solidaritě a k odstraňování ageismu.⁴⁰

Dále se o vzdělávání seniorů zmiňuje Zormanová a to z velmi široké a komplexní perspektivy.

Zormanová v knize *Didaktika dospělých* poukazuje na to, že vzdělávání plní řadu funkcí, jehož prostřednictvím se získávají znalosti, informace, vědomosti, dovednosti, návyky, postoje, zkušenosti, kvalifikace, kompetence atd. Funkce vzdělávání udávají jeho základní smysl a vymezují nejobecnější cíle.⁴¹

Všechny výše uvedené autorky také rozvíjí Haškovcová a označuje funkce vzdělávání seniorů pojmy.

³⁹ Viz.ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). str. 48

⁴⁰ Viz.PETŘKOVÁ, Anna a Rozália ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů* : studijní texty pro distanční studium. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. str. 64

⁴¹ Viz.ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). str. 23

Haškovcová mezi nejdůležitější funkce vzdělávání ve stáří řadí: preventivní, rehabilitační, posilovací a komunikační. Preventivní funkci má vzdělávání proto, že příznivě ovlivňuje proces stárnutí a zvyšuje kvalitu života. Funkce rehabilitační u seniorů udržuje, či v některých případech zlepšuje, psychické síly. Posilovací funkce se týká podpory aktivního životního stylu a podpory kvalitního naplnění volného času člověka. Komunikační funkce znamená setkávání se s lidmi, jejich vzájemná komunikace a rozvoj přátelství.⁴²

Další kdo se věnuje vzdělávání seniorů z hlediska funkcí je Emil Livečka. Tyto funkce definuje trochu jinak, než Haškovcová, ale je mezi nimi velká podobnost a souvislosti.

Livečka definuje 4 funkce vzdělávání seniorů. První funkci vzdělávání nazývá preventivní, je uskutečňována, jestliže vzdělávání probíhá v určitém předstihu, tím je příznivě ovlivňován proces stáří a stárnutí. Další funkci definuje jako anticipační, kdy vzdělávání napomáhá jedinci připravit se na změny ve stylu života, ke kterým ve stáří dochází. Rehabilitační funkce se týká obnovování a udržování fyzických a duševních sil. Funkce posilovací rozvíjí zájmy, potřeby a aktivity seniorů. Tuto funkci lze nazvat také stimulační.⁴³

Psycholožka Jana Petřková rozvíjí teorii Haškovcové a Livečky a uvádí, že existuje ještě další, neméně důležitá, funkce, která se označuje jako sociálně-psychologická. Tato funkce vzdělávání se zaměřuje na prevenci možného sociálního napětí mezi generacemi, vzdělávací aktivity by měly vytvářet možnosti setkávání generací a umožňovat mezi nimi dialog.⁴⁴

Komplexní shrnutí se snaží poskytnout Čornaničová a vychází ze všech výše zmíněných autorů.

Podle Čornaničové lze funkce vzdělávání seniorů rozdělovat na základě různých kritérií, jako je například podle primárního zaměření na některé osobnostní stránky seniora. Jedná se o funkce vzdělávací, kulturně-kultivační a sociálně-psychologické. Aby byla naplněna vzdělávací funkce, musí jedinec získávat poznatky, nové informace, zkušenosti, dovednosti apod. Funkce kulturně-kultivační rozvíjí osobnost v oblasti umělecké, kulturní a pohybové. Sociálně-psychologická funkce se týká oblasti sociálních vztahů a psychického rozvoje.⁴⁵

⁴² Viz. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl.* Praha: Havlíček Brain Team, 2010. str. 129

⁴³ PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie.* Praha: Portál, 2009. str. 484-485

⁴⁴ Tamtéž. str. 485

⁴⁵ ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku.* Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. str. 68-70

Funkce lze také rozeznávat podle specifického zaměření na funkci preventivní, anticipační, rehabilitační, adaptační, posilovací, komunikační, kompenzační, aktivizační, relaxační a funkci mezigeneračního porozumění. Funkce jsou různé, záleží na pojetí konkrétního autora. Na většině funkcí se však autoři shodnou, velká část jich vychází z rozdělení funkcí podle Livečky.

Všechny funkce vzdělávání seniorů jsou důležité a je dobře, že společnost se snaží pomocí univerzit třetího věku a i dalších obdobných institucí tyto funkce naplňovat. V další kapitole se tedy budu věnovat těmto institucím a to zejména univerzitám třetího věku, ale i dalším.

2.5. Historie vzdělávání seniorů

Institucionální formy vzdělávání se začaly rozšiřovat od 70. let 20. století. Existují různé formy vzdělávání seniorů, záleží také na části světa. V Severní Americe existují dvě základní formy vzdělávání, jedna z nich je institucionální vzdělávání přidružené k univerzitám a tzv. Elderhostel. V Evropě se tradiční vzdělávání na středních školách, univerzitách i v neformálních vzdělávacích kurzech začalo otvírat i pro dospělé a seniory. Dále se v Evropě rozvinuly univerzity třetího věku, které mají také dvě formy. Ve většině kontinentální Evropy fungují univerzity třetího věku při běžných univerzitách a jsou jimi podporovány. Druhá forma univerzit třetího věku funguje například ve Velké Británii, ale také v Austrálii a na Novém Zélandu. Tyto univerzity vznikají jako samostatné a autonomní organizace ⁴⁶

Z tohoto vyplývá, že vzdělávání seniorů se stalo určitým trendem dnešní moderní společnosti a většina rozvinutých zemí ho považuje za přínosné a důležité. Je dobře, že v době kdy populace stárne se objevují nové možnosti a formy trávení volného času seniorů. Vzniká i mnoho mezigeneračních projektů, například programy pro prarodiče s vnoučaty, společné zájmové kroužky apod. Všechny tyto aktivity pomáhají k získávání odpovědnosti za naše seniory a mohou být nápomocné k eliminaci negativních jevů, jako například umisťování seniorů do ústavu bez další osobní péče o ně. Myslím, že je důležité v dnešní společnosti podporovat názor, že senioři jsou plnohodnotnými členy a je potřeba se k nim chovat s úctou a respektem, vzhledem k tomu co během svého produktivního života vykonali ať už pro celou společnost, nebo pro svou rodinu a své potomky.

⁴⁶ JARVIS, Peter. (2001). *Learning in later life: an introduction for educators & carers*. London: Kogan Page. str. 7 a FINDSEN, Brian a Marvin FORMOSA, ed. *Lifelong Learning in Later Life [online]*. Rotterdam: SensePublishers, 2011 [cit. 2020-03-17]. str. 138

2.6. Univerzity třetího věku a další formy vzdělávání seniorů

Univerzity třetího věku (U3V) jsou organizovány univerzitami a vysokými školami. První U3V byla založena roku 1972 v Toulouse ve Francii, na Univerzitě společenských věd. Ze zemí střední Evropy byla první univerzita třetího věku založena v Polsku. V Československu vznikla první U3V v Olomouci v roce 1986 díky Československému červenému kříži, rok poté byla založena další v Praze při 42 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy. V současnosti jsou U3V založeny téměř při všech vysokých školách.⁴⁷

Findsen a Formosa poukazují na 4 záměry či cíle univerzit třetího věku. Zaprvé zvýšit blahobyt a kvalitu života seniorů, zadruhé realizovat program univerzit třetího věku tak, aby došlo k mezigeneračnímu porozumění, zatřetí zkoordinovat vzdělávání seniorů a výzkum v gerontologické oblasti a začtvrté vytvářet edukační programy v souladu se současnými poznatky z gerontologie.⁴⁸

Akademie třetího věku (A3V) nejčastěji podle Benešové bývají zakládány zejména Červeným křížem či muzei a to především na místech, kde není postačující nabídka aktivit ze strany vysokých škol. A3V uskutečňuje pro seniory nejružnější semináře, přednášky a exkurze.⁴⁹

Účast na nich je, jak uvádí Haškovcová pro seniory dobrovolná a na rozdíl od univerzity třetího věku neprobíhá v tak pravidelném rytmu a není vyžadována aktivní účast posluchačů.⁵⁰

Mühlpachr k A3V řadí i **Kluby aktivního stáří** a vysvětluje, že pro ty jsou typické dlouhodobější vztahy neformálního charakteru a kluby také více zaměřují pozornost na osobní zájmy seniorů.⁵¹

⁴⁷ PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. str. 484

⁴⁸ FINDSEN, Brian a Marvin FORMOSA, ed. *Lifelong Learning in Later Life* [online]. Rotterdam: SensePublishers, 2011 [cit. 2020-03-17]. str. 138

⁴⁹ BENEŠOVÁ, Dana. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. str. 111

⁵⁰ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl.* Praha: Havlíček Brain Team, 2010. str. 136

⁵¹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika. 2. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2009. str. 139

Univerzity volného času popisují Klevetová a Dlabalová jako flexibilnější, než univerzity třetího věku, a to především z důvodu, že nebývají organizovány pod jednotlivými vysokými školami. Uvádějí, že tyto univerzity bývají mezigenerační. Nesdružují totiž výhradně pouze seniory ve starobním důchodu, ale docházet sem mohou například i ženy na mateřské dovolené či nezaměstnaní lidé v produktivním věku. Senioři tak mají možnost sdružovat se zde s lidmi různého věku a navzájem se obohacovat.⁵²

Dle Šeráka může jednou z výhod být, že univerzita volného času si neklade žádné nároky na předchozí vzdělání. Ve městech i na vesnicích bývají velmi často zakládány tzv. **Kluby seniorů**. Ty se nezaměřují ani tak na formální vzdělávání svých členů, ale především na vzdělávání neformální. Kluby seniorů pro své členy připravují bohatou nabídku aktivit a senioři mohou trávit společně čas buď přímo v klubu nebo se mohou účastnit i různých výletů, kulturních akcí, besídek aj.⁵³

Jedná se o nejrozšířenější typ institucionalizovaného sdružování seniorů a zaměřuje se především na zájmovou činnost seniorů.⁵⁴

Virtuální univerzity třetího věku (VU3V) jsou formou dálkového vzdělávání pro ty zájemce, kteří z nějakého důvodu nemají možnost účastnit se přednášek na univerzitách třetího věku. VU3V může nalézt v tzv. konzultačních střediscích. Jak napovídá samotný název, nejedná se o klasickou výuku, kdy senior dochází na přednášky a poslouchá přednes vyučujícího, ale výuka je zprostředkována pomocí audiovizuálního záznamu z přednášky. Senioři mají možnost v pravidelných termínech docházet buď přímo do konzultačních středisek, nebo si mohou záznam pustit i v pohodlí domova.⁵⁵

Toto zprostředkování výukových materiálů samozřejmě skýtá velké výhody pro seniory, kteří se nemohou klasických přednášek účastnit například kvůli zdravotnímu stavu nebo z důvodu vzdálenosti od univerzitních měst.

⁵² KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada), str. 53

⁵³ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. str. 199-200

⁵⁴ PETŘKOVÁ, Anna a Rozálie ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů* : studijní texty pro distanční studium. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. str. 79

⁵⁵ VETEŠKA, Jaroslav a Tereza VACÍNOVÁ. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. str. 121-150

Univerzity třetího věku a jim podobné instituce jsou tedy možností pro seniory, jak kvalitně naplnit svůj volný čas, získat nové dovednosti a vědomosti, posílit sociální vazby s vrstevníky, nebo najít nový okruh zájmů. Nabídka je pro seniory koncipována tak, aby byla dostatečně široká a zároveň zajímavá přímo pro ně. Je dobré, že společnost se snaží o seniory pečovat i po duševní stránce těmito, výše zmíněnými, způsoby.

2.7. O univerzitách zapojených do výzkumu

V této kapitole uvedu přehled univerzit a akademie třetího věku, které se zapojily do mého výzkumu. Uvádím i přehled oborů, aby bylo jasné z jakých oborů a škol se respondenti mého výzkumu účastnili. Podařilo se mi distribuovat dotazníky mezi studenty univerzit a akademie třetího věku uvedených v této kapitole.

2.7.1. Univerzita třetího věku na VŠE Praha v Jindřichově Hradci

Nabídka studia na U3V je založena na myšlence umožnit účast na celoživotním vzdělávání co nejširšímu okruhu dospělých zájemců v důchodovém věku. Jejím posláním je vedle rozvoje vzdělanosti plnit i funkci společenskou, tj. pomáhat v rozvoji kontaktů mezi lidmi a výměně názorů a zkušeností.

Komu je U3V na Fakultě managementu VŠE určena? Seniorům ve starobním důchodu zájemcům v invalidním důchodu (jen pro doplnění počtu účastníků v kurzech)

Nabídka oborů: Informatika, společenské vědy, jazyky, zdravotní a tělovýchovné.⁵⁶

⁵⁶ HAJDÍK, Vysoká škola ekonomická v Praze. Vysoká škola ekonomická v Praze [online]. Copyright © 2000 [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/>

2.7.2. Univerzita třetího věku na Teologické fakultě JČU v Českých Budějovicích

Nabízené obory:

Křesťanské symboly v krajině Novohradských hor - LS

Péče o duchovní rozměr člověka - 2. semestr studia

Trénink paměti - techniky, triky a hrátky s pamětí, aneb nedovolme mozku stárnout

Křesťanské symboly v krajině Novohradských hor

Péče o duchovní rozměr člověka - prohlubující kurz II.

Rozmanitosti (nejen) z českých dějin a jejich výročí v roce 2020

Křesťanské symboly v krajině Novohradských hor

Poutní cesta Via Nova (šumavská část)

Duchovní doprovázení v životě křesťana

Španělština pro seniory 7 (kurz pro mírně pokročilé)

Trénink paměti a koncentrace ⁵⁷

2.7.3. Akademie umění třetího věku na ZUŠ Vítězslava Nováka Jindřichův Hradec

Akademie umění třetího věku je určena pro osoby v postproduktivním věku, tj. pro seniorky, seniory a občany ve věku 55+. Poskytne jim odborné studium ve všech uměleckých oborech – hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém. Zájemcům umožní smysluplné a aktivní naplnění volného času specificky zaměřeným studiem, které bude vhodně naplňovat jejich potřeby, a to jak psychické- tvořivost, seberealizace, uplatnění, tak sociální- navázání nových kontaktů s vrstevníky podobných zájmů, veřejné vystupování apod.

Cílem Akademie je motivovat občany seniorského věku k aktivnímu přístupu k životu a posílení jejich duševní i fyzické kondice prostřednictvím umění. V Jindřichově Hradci tak vznikla komplexně pojatá veřejná instituce, která je otevřená pro umělecké vzdělávání všech generací, což je v porovnání s většinou jiných měst v České republice ojedinělé.

⁵⁷ Teologická fakulta. Teologická fakulta [online]. Copyright © Copyright 2020 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: <https://www.tf.jcu.cz/>

Vzdělávání v uměleckých oborech bude personálně zabezpečeno kvalifikovanými a plně aprobovanými pedagogy z řad učitelů ZUŠ nebo specializovanými lektory z oblasti celoživotního vzdělávání. Bude probíhat formou didakticky přizpůsobených individuálních či skupinových výuk, přednášek, cvičení, seminářů, návštěv koncertů a představení, rozdělených do pololetních částí, tzv. zimních a letních semestrů, jednou za čtrnáct dní v trvání 1 - 2 vyučovací hodiny, převážně v dopoledních hodinách, ale ke studiu lze využít i čas večerní.

Nabídka jednotlivých oborů:

- **literárně-dramatický obor** - zaměření hlavně na autorské psaní, práci s textem (interpretace, dramatizace)
- **výtvarný obor** - malba, kresba, grafika, keramika,
- **taneční obor** - taneční příprava, klasické taneční techniky, současný tanec
- **hudební obor** - hudební nauka, hra na kytaru, klavír, cembalo, housle, violu, violoncello, akordeon, zobcovou a příčnou flétnu, klarinet, saxofon, trubku a základy improvizace, pěvecký sbor

V průběhu vzdělávání nejsou studenti hodnoceni a semestry nejsou zakončeny zápočtovým týdnem ani zkouškou. Účastník studia, který splní po 2 letech stanovené podmínky, se stane absolventem Akademie umění třetího věku a bude mu vydán certifikát na slavnostní promoci.⁵⁸

⁵⁸ ZUŠ VN | . ZUŠ VN | [online]. Dostupné z: <http://www.zus-jhradec.cz/>

3. Praktická část

3.1. Cíl práce

Cílem práce bylo zjistit, které faktory nejvíce motivují seniory ke vzdělávání se na univerzitách třetího věku. Dále také jak jsou se studiem spokojeni a co je ke studiu přivedlo. V rámci tohoto výzkumu jsem také zjišťovala jaké skupiny seniorů se nejčastěji výuky účastní a o jaké obory se při studiu nejvíce zajímají.

3.2. Úkoly práce

Úkolů této práce bylo několik a byly to tyto:

- Získat potřebné informace z odborných literárních, či internetových zdrojů
- Seznámit se s tématem motivace
- Seznámit se s tématem univerzit třetího věku
- Vytvoření obsahu diplomové práce
- Stanovení cílů a výzkumných předpokladů bakalářské práce
- Vytvoření anonymního dotazníku pro studenty univerzit třetího věku
- Zpracování, analýza a vyhodnocení dat, která byla získaná anonymními dotazníky
- Diskuze nad výsledky průzkumu
- Stanovení závěrů diplomové práce

3.3. Výzkumné předpoklady

Hypotéza 1 – Na U3V studuje více žen než mužů.

Předpokládám,

Ženy jsou aktivnější než muži v oblasti dalšího vzdělávání.

Hypotéza 2 – Na U3V studuje většina seniorů s dokončeným vysokoškolským vzděláním.

Předpokládám, že dále studovat budou senioři s dokončeným vysokoškolským vzděláním, protože nechtějí ztrácet kontakt se současným vývojem.

Hypotéza 3 – Hlavním motivem pro studium U3V je u seniorů udržení si dobré duševní kondice a získávání nových informací. Předpokládám, že prioritním motivem ke studiu U3V je udržení si dobré duševní kondice a získávání nových informací, které seniorům pomohou orientovat se v současné, rychle se měnící době

3.4. Metodologie

V této bakalářské práci jsem využila metodu dotazníku pro získání potřebných dat. Dotazník je způsob psaného řízeného rozhovoru. Na dotazy, které jsou na rozdíl od rozhovoru psané, se vyžadují písemné odpovědi.⁵⁹

Metoda dotazníku se zařazuje do kategorie kvantitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum zachycuje realitu pomocí měřitelných proměnných a jeho cílem je mimo jiné nalézt vztahy mezi těmito proměnnými.⁶⁰

Dále jsem pro doplnění využila metodu řízeného rozhovoru, neboli interview. Jedná se o přímý kontakt z dotazovanými osobami. Může nám pomoci rozšířit data z dotazníků o osobní a obsáhlejší odpovědi. S respondenty jsem se dohodla, že zůstanou v anonymitě, proto je v samotných rozhovorech označím jako student/studentka č. 1-5. Při čemž jsem se tedy dostala k rozhovorům s 5 studenty/studentkami univerzit a akademií třetího věku.

⁵⁹ Dotazník / Prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, Csc. : 2014:

http://www.ped.muni.cz/wpsy/koh_dotaznik.htm

⁶⁰ VÉVODOVÁ, Šárka a Kateřina IVANOVÁ. Základy metodologie výzkumu pro nelékařské zdravotnické profese. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. str. 47

Dotazník k této bakalářské práci vyplnilo 108 studentů univerzit a akademie umění třetího věku v průběhu dvou měsíců (prosinec 2019, leden 2020). Dotazník byl šířen v tištěné formě (vzhledem k věku respondentů a jejich neznalosti informačních technologií), výsledky byly tedy zpracovány manuálně a tvorba grafů tudíž byla náročnější. Velkou předností výzkumu dotazníkem je rychlost získávání dat. Na druhou stranu může nastat problém, že respondenti nevěnují dotazníku dostatečnou pozornost, čas a důležitost. Výsledky tudíž mohou být zkreslené. Vzhledem k věku však lze předpokládat, že respondenti vyplnili dotazníky pečlivě a svědomitě.

3.5. Výzkumný soubor

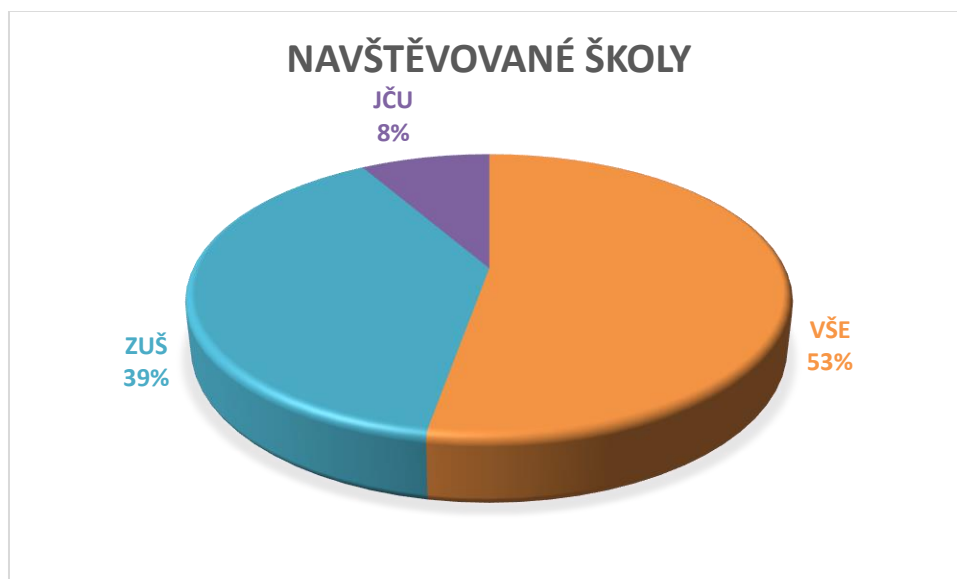
Výzkumu se zúčastnilo 108 ze tří univerzit/akademie třetího věku (ZUŠ Jindřichův Hradec, VŠE Jindřichův Hradec, Teologická fakulta JČU – viz. obrázek č. 1). Tato cílová skupina je pro toto téma klíčová právě z toho důvodu, že pro ně je studium na univerzitách/akademiích třetího věku určeno. Studenti byli osloveni přes mé rodinné příslušníky, navštěvující univerzity třetího věku společně s nimi.

3.6. Výsledky

Otázka č. 1 - Na které škole studujete?

53 % (57) respondentů odpovědělo, že studuje na VŠE v Jindřichově Hradci. 39 % (42) jich navštěvuje ZUŠ také v Jindřichově Hradci a zbylých 8 % (9) dotazovaných je z Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích.

Obrázek 1: Navštěvované školy

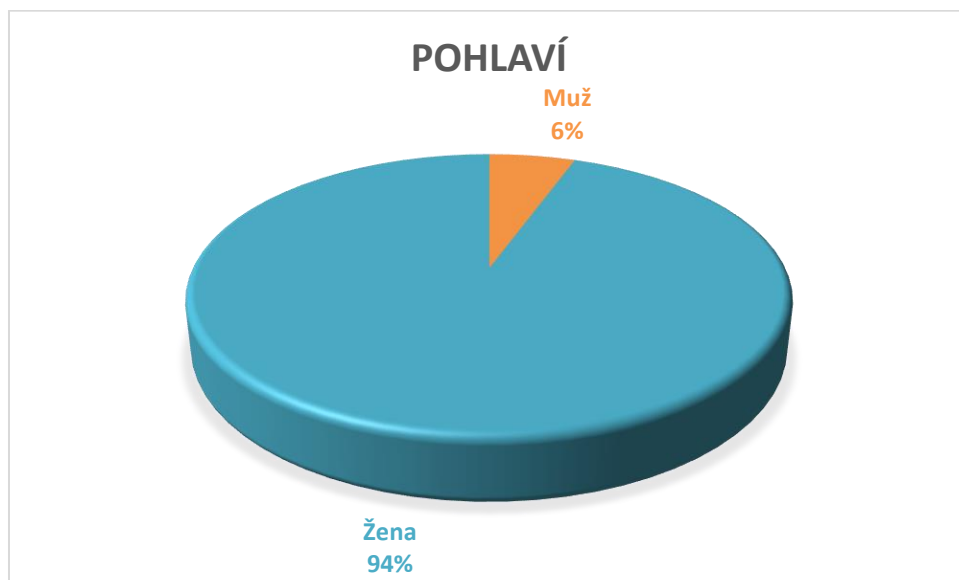

Komentář: Nadpoloviční většina respondentů, které jsem získala, navštěvuje Univerzitu třetího věku na Vysoké škole ekonomické v Jindřichově Hradci. Poměrně velká část navštěvuje také Základní uměleckou školu v Jindřichově Hradci a pouze malá část dotazovaných navštěvuje Jihočeskou Univerzitu v Českých Budějovicích. Myslím, že pro účely mé práce je tento vzorek dostačující a je důležité, že nemám respondenty pouze z jedné univerzity třetího věku, kvůli rozmanitosti oborů a také kvůli různým typům lidí, navštěvujících různé univerzity. Tato diverzita respondentů mi umožňuje širší rozhled napříč různými univerzitami.

Otázka č. 2 - Jakého jste pohlaví?

Pouze 5,6 % (6) dotazovaných jsou muži a 94,4 % (102) dotazovaných jsou ženy.

Obrázek 2: Pohlaví respondentů

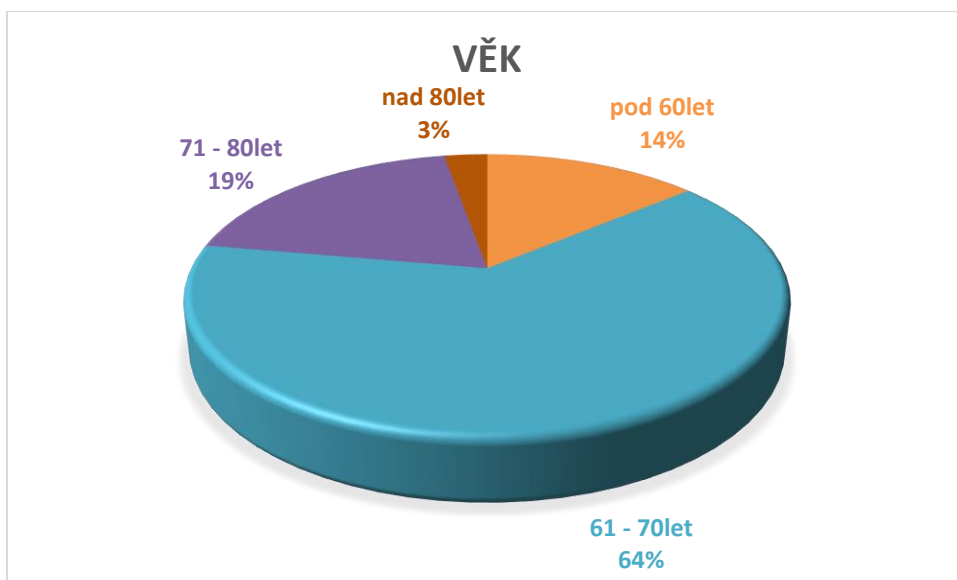
Komentář: Ve velké převaze studují ženy. Pouze pár jedinců mužského pohlaví se snaží v pokročilejším věku vzdělávat. Dle mého názoru jsou ženy početněji zastoupeny, neboť muži tolik netouží po vzdělávání v seniorském věku a raději se věnují například sportu, kutilství a dalším volnočasovým aktivitám, které jsou pro muže typické. Ženám často v důchodu přestává být uspokojujivou náplní dne například vaření a starání se o partnera. Z výsledků průzkumů českého statistického úřadu vyplývá, že v ČR je poměrně více vdov, než vdovců⁶¹ a to může ovlivnit, že v životě žen v důchodovém věku tak vzniká prostor ke studiu právě univerzit třetího věku a to z důvodu hledání náplně volného času po smrti partnera.

⁶¹ Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Copyright © [cit. 19.02.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25627994/310035142d.pdf/f3dd5b37-69e4-454d-8f00-a5f944fa3f8a?version=1.0>

Otázka č. 3 - Kolik Vám je let?

14 % (15) respondentů je mladších než 60 let. Nejpočetnější skupinou jsou lidé ve věku 61 – 70 let, kteří tvoří 64 % (69) výzkumu. 19 % (21) zastupují lidé, kterým je 71 – 80 let a nejméně početnou skupinou, pouze 3 % (3) , jsou starší 80 let.

Obrázek 3: Věk respondentů

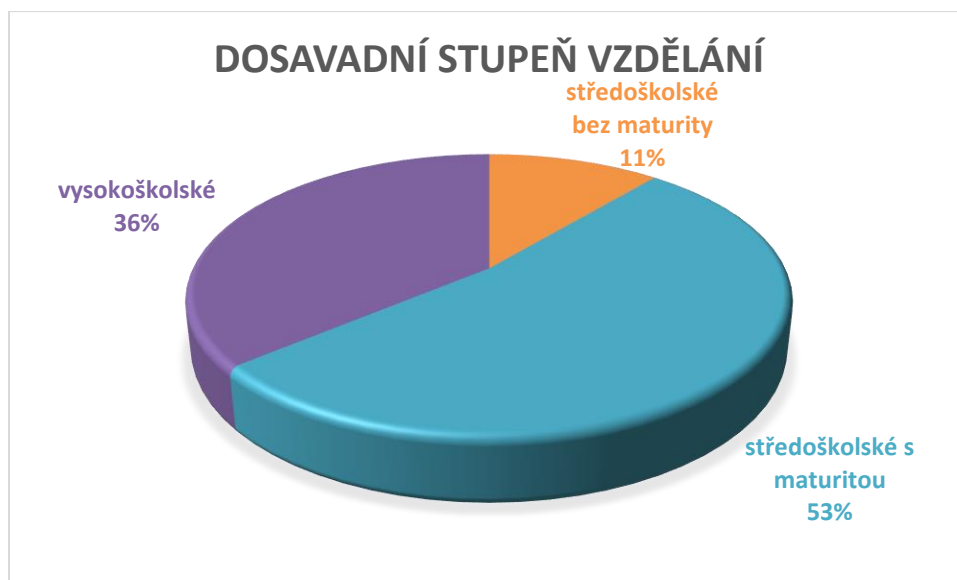

Komentář: Lidé, kteří se rozhodli dále se vzdělávat, jsou nejčastěji ve věku 61 – 70 let. Nezanedbatelnou část tvoří, ale i lidé do 80-ti let a lidé pod 60 let. Nejméně se vzdělávání věnují lidé starší než 80 let. Zde si myslím, že výsledek souvisí zejména s tím, že lidé mladší 60 let, většinou ještě vykonávají své zaměstnání a proto jsou časově dostatečně vytíženi. Naopak lidem nad 80 let může často ve studiu bránit zdravotní stav a například horší pohyblivost.

Otázka č. 4 – Jakého nejvyššího stupně vzdělání jste dosáhl/a?

11 % (12) respondentů vystudovalo střední školu, kterou neukončili maturitní zkouškou. 53 % (57) odpovídajících má vystudovanou střední školu i s maturitou a zbylých 36 % (39) vystudovalo vysokou školu.

Obrázek 4: Dosavadní stupeň vzdělání

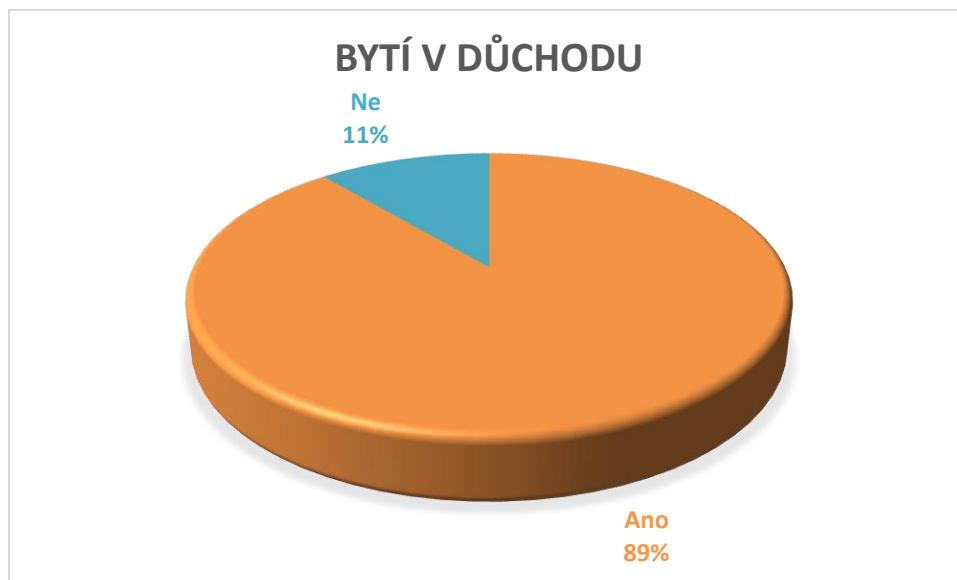

Komentář: Nejpočetnější skupinou lidí, kteří se dále vzdělávají v pokročilejším věku, tvoří lidé se středoškolským vzděláním s maturitou. Méně poté lidé, kteří vystudovali vysokou školu a nejméně je lidí, kteří vystudovali střední školu bez maturity. Zde můžeme pozorovat, že touhu po vzdělávání v seniorském věku nejvíce pociťují středoškolsky vzdělaní lidé, kteří mají maturitu. Vysokoškolsky vzdělaní mají také v tomto grafu velké zastoupení a to si myslím, že zejména z důvodu toho, že jsou studijní typy a vzdělávání jim není cizí ani v důchodu. Středoškoláci bez maturit (učňovské obory) jsou možná spíše orientováni na praktické a manuální činnosti, a proto se raději i ve svém volném čase věnují jim.

Otázka č. 5 – Jste nyní v důchodu?

89 % (96) dotazujících odpovědělo, že nyní v důchodu jsou. 11 % (12) respondentů ještě v důchodu není.

Obrázek 5: Bytí v důchodu

Komentář: Pouze 11 % lidí, kteří navštěvují univerzity třetího věku, ještě nejsou v důchodu. Dotazovaných 89 % již v důchodu je. Tento graf navazuje na můj komentář u otázky věku. Zde je možné vidět, že univerzity 3. věku primárně opravdu slouží lidem v penzi. Je to zejména z časových důvodů. Pro rozšíření o studenty ještě pracující by univerzity 3. věku mohly zvolit odpolední vyučovací časy nebo například víkendové programy. Z mého průzkumu vyplývá, že velká většina výuky probíhá spíše v dopoledních hodinách, a proto je návštěvnost ještě pracujícími lidmi tak nízká.

Otázka č. 6 – Jakou profesí jste vykonával/a před nástupem na U3V nebo stále vykonáváte?

36 % (39) dotazovaných pracovalo nebo pracuje ve školství. 8 % (9) získala profese zubní laborant a účetní. 6 % (6) studentů pracovalo, či pracuje v lékárnách a zbylých 42 % (45) respondentů se věnovalo/věnuje jiné profesi.

Obrázek 6: Profese

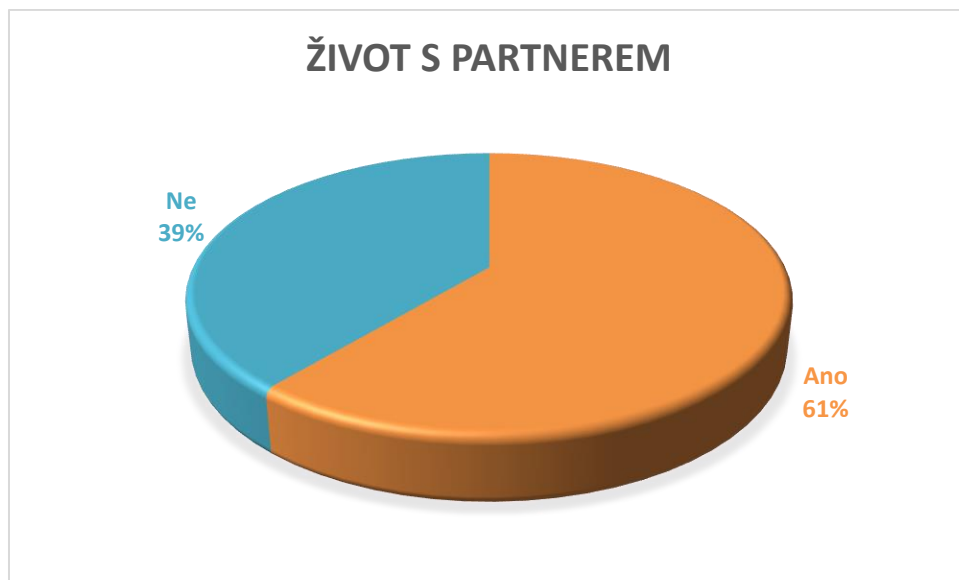
V dalších profesích se objevovali například: strojní mechanik, RTG laborantka, ergoterapeut, celní deklarantka, úřednice, švadlena, finanční poradce, zootechnik, RTG asistent, masér, bylinářka, zdravotní sestra, ekonom a mnoho dalších.

Komentář: Dle výsledků můžeme vidět, že velká část respondentů pracovala v pedagogické profesi. Toto mne přivedlo k myšlence, že pro pedagogy je prostředí škol tak přirozené, že ho rádi vyhledávají i v seniorském věku. Objevovaly se i další zaměstnání a byla jich velká škála. Považuji za úspěch univerzit třetího věku, že je vyhledávají lidé s rozmanitým zaměřením a zájmy.

Otázka č. 7 – Žijete s manželem/manželkou? (Druhem/družkou)

61 % (66) respondentů odpovědělo, že žije s partnerem a 39 % (42) naopak odpovědělo, že s partnerem nežije.

Obrázek 7: Život s partnerem

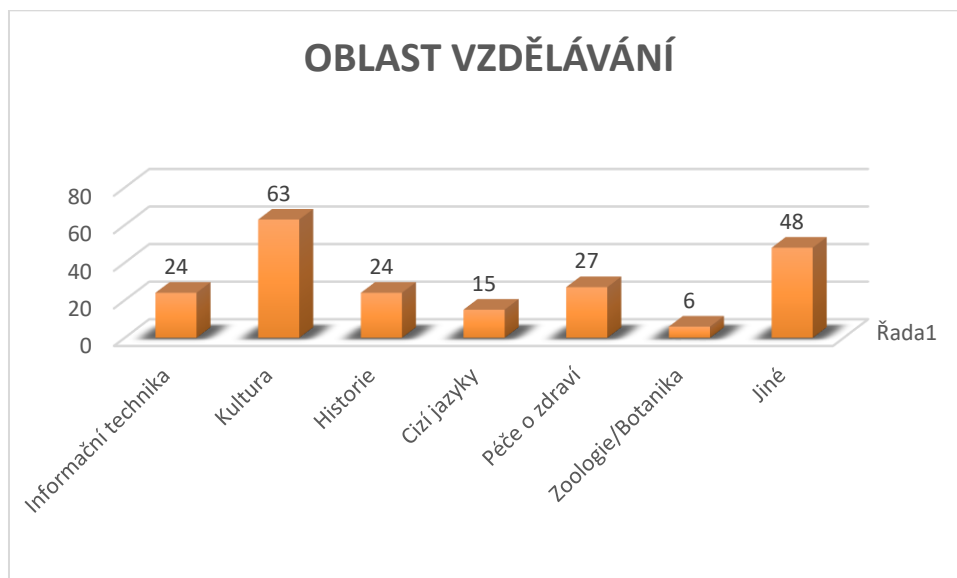

Komentář: Dle výsledků můžeme vidět, že nadpoloviční většina respondentů žije s partnerem. Zbýlých 39 % odpovídajících má samostatnou domácnost nebo jí sdílí s někým jiným.

Otázka č. 8 – V jaké oblasti se vzděláváte?

22 % (24) respondentů studuje informační techniku, 58 % (63) studuje kulturu, 22 % (24) odpovídajících se zabývá historií. Dále 14 % (15) jedinců studuje cizí jazyky, 25 % (27) se zabývá péčí o zdraví. Nejméně 5,5 % (6) studuje biologii či botaniku a 44,5 % (48) studuje jiné nevybrané obory.

Obrázek 8: Oblast vzdělávání

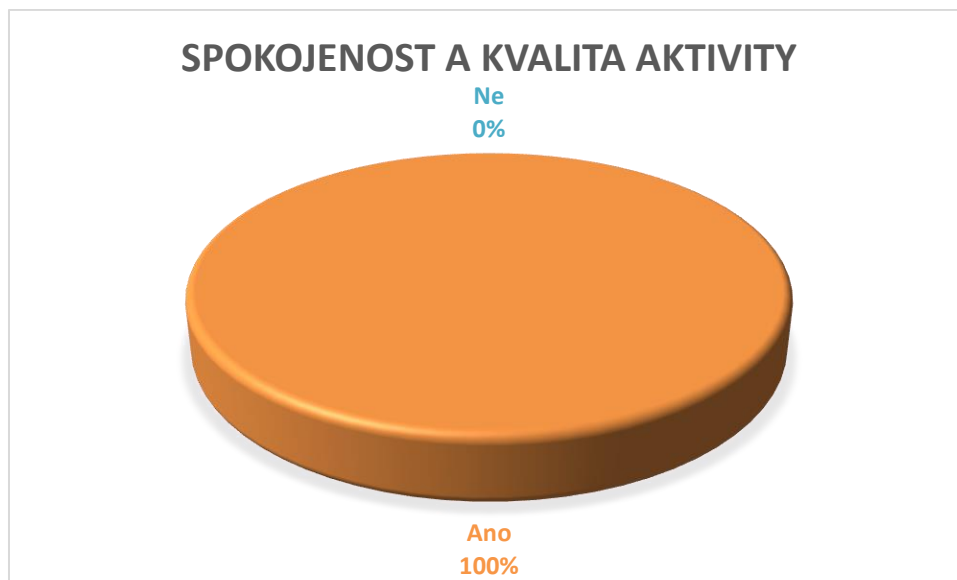

Komentář: Nejstudovanější obor na U3V je dle výsledků jednoznačně kultura. Dále je velký zájem o Informační techniku, historii a péči o zdraví. Cizí jazyky studuje pak pouze 14 % dotazovaných a nejmenší zájem je o zoologii/botaniku. 48 respondentů vybralo také možnost „jiné“ a 39 komentářů zahrnovalo výtvarnou výchovu, která je tedy také velmi žádaná. V odpovědích se objevily i ruční práce, joga, fyto terapie, dramatická výchova, nebo třeba literatura. Zde můžeme pozorovat jak širokým spektrem zájmu senioři navštěvující U3V oplývají a také jak široké spektrum je jim nabízeno. Zejména kultura je velkým lákadlem, protože často zahrnuje různé taneční kurzy, dramatické kurzy nebo například umělecké kurzy a výstavy.

Otázka č. 9 – Poskytuje Vám vzdělávání uspokojení? Vnímáte jako kvalitní aktivitu vyplňující čas?

100 % (108) odpovídajících odpovědělo, že ano.

Obrázek 9: Spokojenost a kvalita aktivity

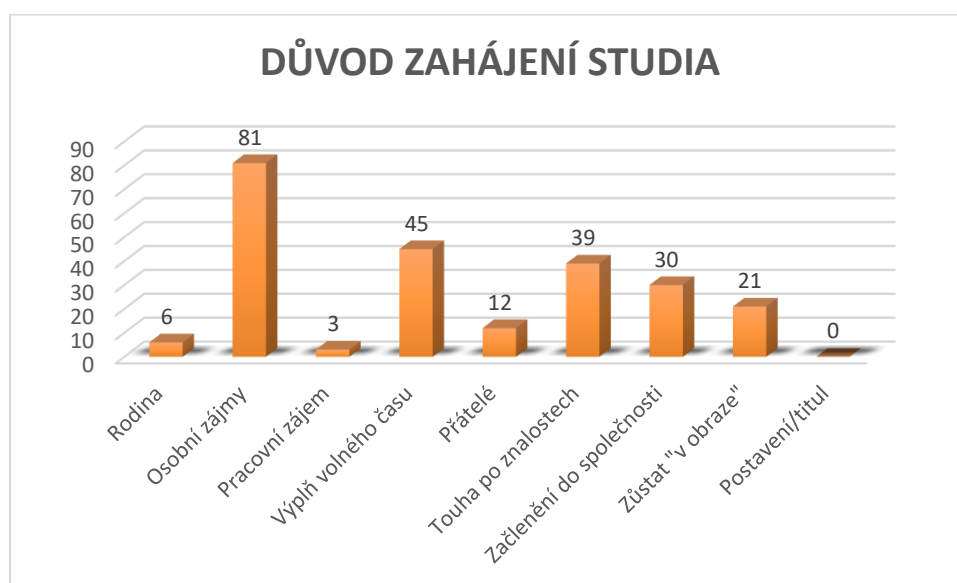

Komentář: Všichni respondenti se jednohlasně shodli, že vzdělávání je kvalitní aktivita vyplňující volný čas a přináší jim uspokojení. Což je nutné vnímat velmi pozitivně a je dobře, že seniorům je tato možnost nabízena a poskytuje jim rozličné možnosti vzdělávání a seberozvoje. Dále je určitě vidět princip dobrovolnosti, který přináší právě spokojenost účastníků. Je logické, že pokud si člověk typ a obor vzdělávání v důchodovém věku vybere sám je spokojen s tím, že se vybranému může věnovat. Velmi mě potěšil tento stoprocentní výsledek a je pozitivní vidět, že studium univerzit třetího věku přináší potěšení. Možnost aktivního stárnutí je seniory přijímána a hodnotí ji kladně.

Otázka č. 10 – Co Vás vedlo k zahájení studia v tomto pokročilém věku?

6 % (6) respondentů odpovědělo, že začali studovat kvůli rodině, 75 % (81) začalo kvůli svým osobním zájmům, 3 % (3) studuje kvůli pracovním zájmům. 42 % (45) dotazovaných chtělo vyplnit volný čas, 11 % (12) začalo studovat kvůli svým přátelům a 36 % (39) chtělo ukojit svou touhu po znalostech. 28 % (30) začalo studovat s vidinou zařazení se do společnosti a 19 % (21) studuje aby zůstali „v obraze“.

Obrázek 10: Důvod zahájení studia

Komentář: Z výsledků mi vyšlo, že nejčastější důvod zahájení studia jsou osobní zájmy. Naopak nejméně častá je vidina titulu, kterou dle odpovědí nemá nikdo a stejně tak pracovní zájem. Jedním z častých důvodů je také výplň volného času nebo třeba touha po znalostech a začlenění do společnosti. Zde už se dotýkáme přímo otázky motivace ke studiu a je znát, že nejčastěji lidé studium zahájí z osobního zájmu o určitý obor nebo činnost, která jim přináší uspokojení. Dalším důležitým motivem ke studiu může být právě vyplnění volného času, kterým sociální skupina důchodců zpravidla disponuje. Touha po znalostech v podstatě obsahuje i osobní zájem, protože touha po znalostech se většinou odvíjí od osobního zájmu o určité znalosti. Velké třicetiprocentní zastoupení má také začlenění do společnosti, které poukazuje na sociální funkci univerzit třetího věku. Dochází k organizovanému sdružování lidí podobného věku, podobného zájmu a podobných životních zkušeností. Na stejném principu fungují například zájmové kroužky v případě dětí.

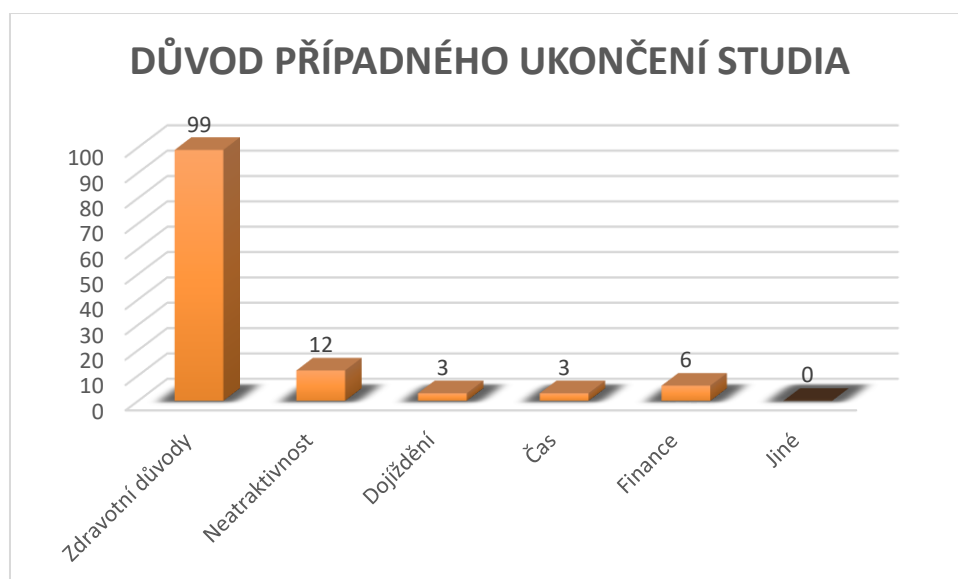
Otázka č. 11 – Jak dlouho studujete Univerzitu třetího věku?

U této otázky jsem získala opravdu rozmanité odpovědi. Dotazovaní odpověděli v rozmezí 2 – 132 měsíců. Nejčastější odpověď byla 18 měsíců (21) a následovalo 12 měsíců (12).

Otázka č. 12 – Z jakých důvodů byste studium ukončil/a?

92 % (99) dotazovaných zodpovědělo, že by studium ukončilo ze zdravotních důvodů, 11 % (12) by se přestalo vzdělávat kvůli neatraktivnosti studia, 3 % (3) by bylo odraženo od studia dojížděním, či nedostatkem času a 6 % (6) respondentů by studium ukončilo kvůli financím.

Obrázek 11: Důvod případného ukončení studia

Komentář: Dle výsledků je jasné, že v seniorském věku by byly největší překážkou zdravotní indispozice. Opravdu malé procento lidí by se přestalo vzdělávat kvůli dojíždění, nedostatku času, či financím. A pouze pár jedinců by přestalo do U3V docházet kvůli neatraktivnosti studia. Zde je hezky možné sledovat priority v životě seniorů a vidíme, že často na prvním místě je právě zdravotní stav a důchodci si uvědomují, že to je to co je může opravdu omezit v jejich volnočasových aktivitách.

Otázka č. 13 – Věnujete se ještě dalšímu typu seberozvíjení?

69 % (75) respondentů odpovědělo, že se věnují ještě jinému typu seberozvoje. Naopak 31 % (33) dotazovaných odpovědělo, že jiné seberozvíjení neprovozuje.

Obrázek 12: Jiné druhy seberozvíjení

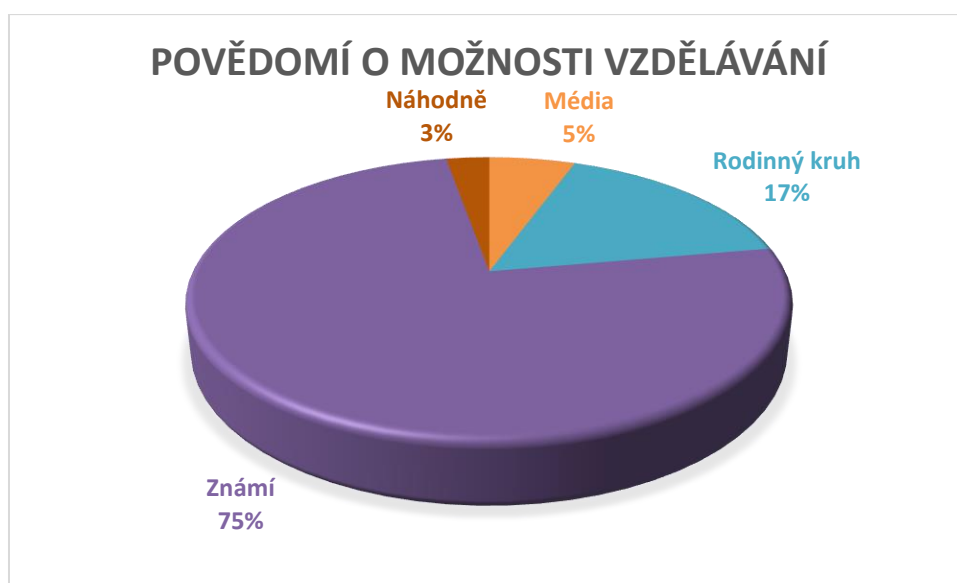

Komentář: Nadpoloviční většina dotazovaných seniorů se věnuje seberozvíjení i mimo U3V. V odpovědích se nám objevoval nejčastěji sport, učení cizích jazyků, či alternativní medicína. Někteří jedinci se však vzdělávají také např. ve výrobě šperků, turistickém značení, nebo hře na housle. Zbývají respondenti (31 %) se dále nerozvíjejí. Trend aktivního stárnutí se opravdu mezi seniory rozrůstá a je vidět, že senioři rádi provozují rozličné volnočasové aktivity, které jim přinášejí řadu benefitů. Například mohou pomoci udržovat se v psychické i fyzické kondici a jsem ráda, že dnes je těchto možností pro seniory opravdu velké množství.

Otázka č. 14 – Jak jste se o možnosti vzdělávání dozvěděl/a

6 % (6) respondentů se dozvědělo o možnosti vzdělávání z médií, 17 % (18) odpovědělo, že se o U3V dozvěděli z rodinného kruhu, 75 % (81) dotazovaných se doslechlo o této možnosti od svých známých a zbylá 3 % (3) přišla k této informaci zcela náhodně.

Obrázek 13: Povědomí o možnosti vzdělávání

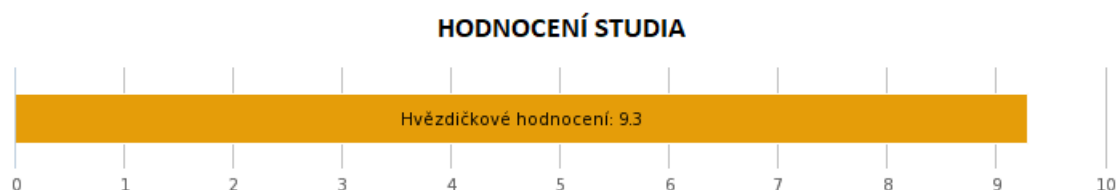

Komentář: Nejčastějším způsobem, jak se senioři dozvídají o U3V je přes známé. To by mohlo kooperovat se spokojeností seniorů se vzděláváním. Nejmenší pravděpodobnost je, že se lidé dozvídají o této možnosti vzdělávání zcela náhodně. Často právě představení možnosti vzdělávání od vrstevníků, může být i motivem k zahájení studia. To samé s rodinným kruhem, často to může seniora motivovat právě to, že mu známí doporučují studium, nebo pouze upozorní, že se do něj chystají pustit a zde funguje sociální skupina jako hnací motor pro rozhodnutí ke studiu. Rodinní příslušníci zase často studium doporučí, protože chtějí pro svého blízkého právě možnost udržovat, případně zlepšovat, kondici.

Otázka č. 15 – Jak studium hodnotíte?

Respondenti měli studium ohodnotit na škále 1 – 10 s tím, že 10 je nejlepší a 1 nejhorší. 6 % (6) respondentů vybralo odpověď 1/10. Stejný počet dotazovaných, tedy 6 % (6) vybralo možnost 9/10. odpověď 8/10 zvolilo 8 % (9) dotazovaných. Zbýlých 80 % (87) vybralo možnost 10/10. Konečný výsledek tedy činí 9,3/10.

Obrázek 14: Hodnocení studia

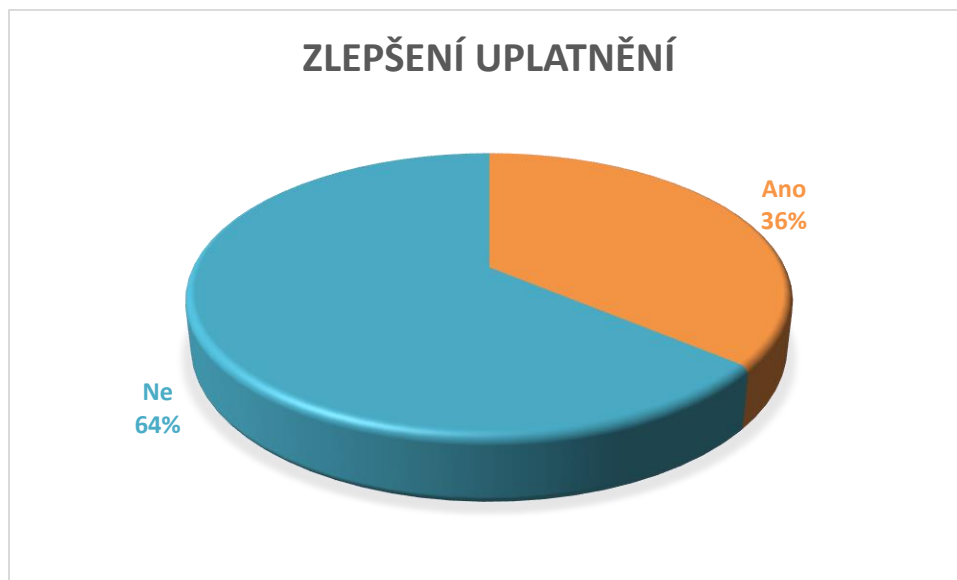

Komentář: Dle výsledků můžeme hodnotit, že respondenti jsou se studiem nadprůměrně spokojeni. Studium tedy většinu mých respondentů naplňuje pozitivním způsobem a dává jim pocit, že jim něco přináší. Pro motivaci k dalšímu pokračování ve studiu se jedná určitě o pozitivní motiv, který může seniora přesvědčit například ke studiu dalších oborů nebo k rozšiřování dalších vědomostí a dovedností.

Otázka č. 16 – Očekáváte, že Vám studium pomůže k lepšímu uplatnění?

36 % (39) respondentů odpovědělo, že ano, očekávají, že jim studium vylepší uplatnění. Zbýlých 64 % (69) dotazovaných lepší uplatnění neočekává.

Obrázek 15: Zlepšení uplatnění

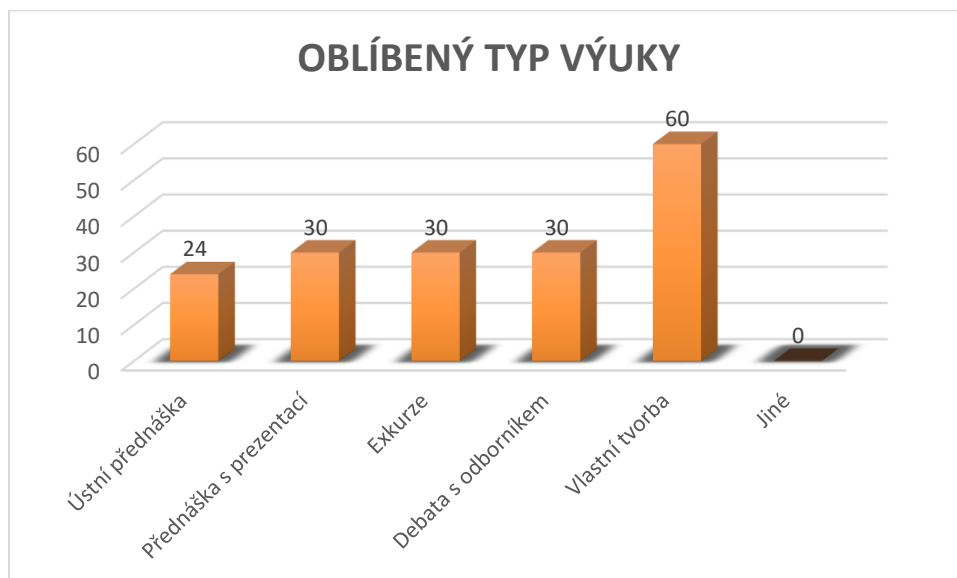

Komentář: Nadpoloviční většina dotazovaný nenavštěvuje U3V s vidinou lepšího uplatnění. Zde se zejména může jednat o možnosti brigád, pro které může být studium univerzity třetího věku relevantní. Pokud se například senior, který absolvoval studium na univerzitě třetího věku v oboru historie, uchází o brigádu v muzeu, může mu být studium nápomocno, pokud, ale senior univerzitu navštěvuje právě kvůli jiné motivaci, je to podle mě naprosto v pořádku a je skvělé, že jde hlavně o jejich osobní zájmy nebo například trávení času se stejnou sociální skupinou, navazování nových přátelství, případně utužování těch stávajících.

Otázka č. 17 – Jaký typ výuky preferujete?

Respondenti mohli u této otázky vybrat více odpovědí. 22 % (24) dotazovaných vybralo jako jeden z nejpreferovanějších typů výuky ústní přednášku, dále 28 % (30) preferuje přednášku s prezentací, stejný počet respondentů preferuje také exkurzi a debatu s odborníkem a 56 % (60) seniorů vnímá jako nejzajímavější typ vlastní tvorbu.

Obrázek 16: Oblíbený typ výuky

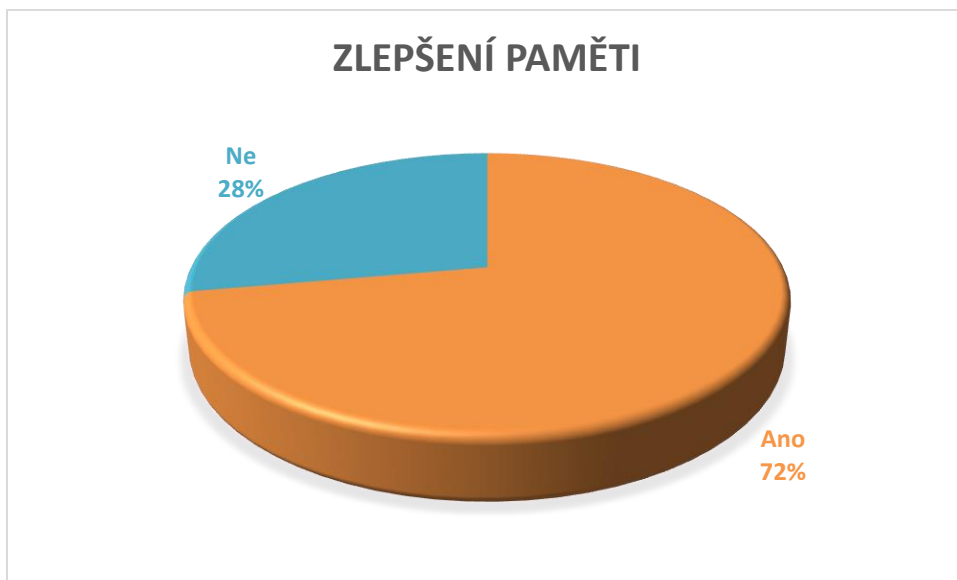

Komentář: Nejpreferovanějším typem výuky je dle výsledků vlastní tvorba. O něco méně zajímavá je poté debata s odborníkem, exkurze a přednáška s prezentací. Nejméně zajímavá je tedy pro naše respondenty ústní přednáška. Univerzity třetího věku často nabízejí právě praktickou činnost, například výtvarnou, taneční, hry na hudební nástroj atd. A je vidět, že právě tato možnost je seniorům nejsympatičtější. Dále je v případě odbornějších předmětů dokáže zaujmout odborník v daném oboru, který může přinést fundovaný a zajímavý výklad. Seniori také rádi podniknou exkurzy například do muzeí, výrobních procesů atd. Stejně spokojené je činí přednáška s prezentací, kde se ukazuje, že vizuální aspekt výuky hraje velkou roli.

Otázka č. 18 – Pociťujete při studiu zlepšení paměti?

72 % (78) dotazovaných odpovědělo, že při studiu pociťují zlepšení paměti. Zbýlých 28 % (30) respondentů zlepšení paměti nepociťuje.

Obrázek 17: Zlepšení paměti

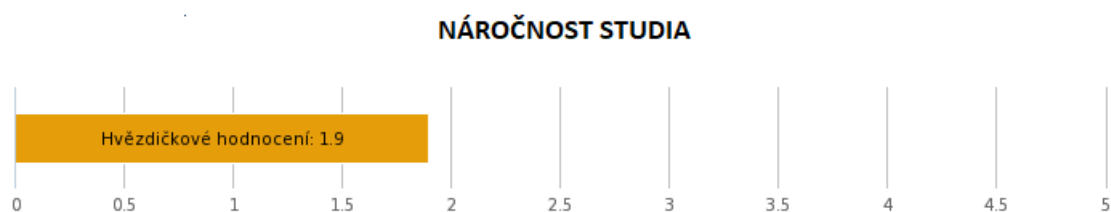

Komentář: Nadpoloviční většina respondentů a to celých 72 % pociťuje při navštěvování U3V zlepšení paměti. Pouze 28 % tuto skutečnost nepociťuje nebo si jí není vědoma. Je jasné, že senioři mohou zlepšení paměti díky aktivizaci na U3V, pozorovat v běžných činnostech každodenního života. Ti kteří zlepšení nevnímají, to dle zkoumání rozhodně nepovažují za negativum a velká část je spokojena i se stagnací stavu své paměti.

Otázka č. 19 – Jak hodnotíte náročnost studia na stupnici od 1 do 5?

Zde měli respondenti možnost hodnotit studium na stupnici od 1 do 5 s tím, že 1 znamenala snadné a 5 velmi náročné. 36 % (39) respondentů vybralo možnost 1 – snadné, 36 % (39) vybralo možnost 2 a zbylých 28 % (30) zvolila možnost 3 – středně náročné. Možnost 4 a 5 – velmi náročné nezvolil nikdo. Konečný výsledek byl tedy 1,9/5.

Obrázek 18: Náročnost studia

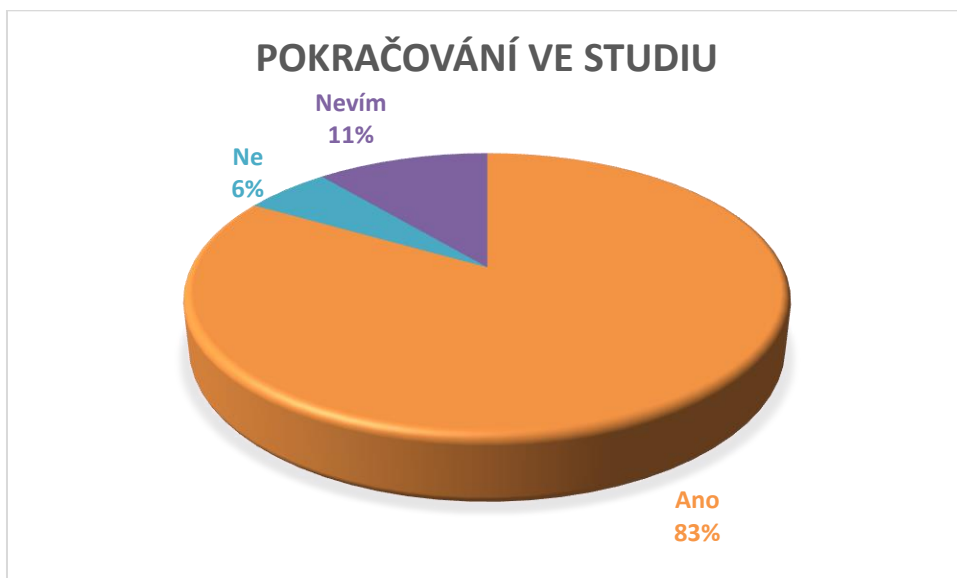

Komentář: Z výsledků nám vyšla průměrná známka 1,9 což znamená, že studium je dle dotazovaných velmi lehké náročnosti. Myslím, že v případě vzdělávání seniorů se rozhodně jedná o pozitivní zjištění, neboť neadekvátní přetěžování by seniorům mohlo snadno sebrat chuť a motivaci ke studiu. Mohlo by vyvolat pocit neschopnosti/méněcennosti a to rozhodně nejsou žádoucí pocity, vzhledem k tomu, že na univerzitách třetího věku již „formálně“ nejde o výsledky a výkon. Má přinášet právě potěšení z kvalitně stráveného volného času a naučit seniory něčemu novému nenásilným způsobem, případně prohloubit již nabyté znalosti.

Otázka č. 20 – Je pro Vás studium natolik atraktivní, že byste i po ukončení stávajícího programu pokračoval/a například v jiném oboru?

83 % (90) odpovídajících zvolilo možnost, že ano, studium je pro ně atraktivní natolik, že by pokračovali dál. 6 % (6) respondentů neshledává studium dostatečně atraktivní a dále by nepokračovali a zbylých 11 % (12) neví, zda by pokračovali s jiným oboru.

Obrázek 19: Pokračování ve studiu

Komentář: Většina respondentů shledává studium opravdu atraktivním, protože by byli ochotni pokračovat ve studiu dál, a to například v jiném oboru. Velmi malé procento nevnímá studium dostatečně atraktivní a někteří ještě nejsou rozhodnutí. Je to velmi pozitivní zpětná vazba pro univerzity a jsem ráda, že senioři jsou se studiem spokojeni a plánují se aktivně účastnit i do budoucna.

Otázka č. 21 – Setkáváte se se spolužáky i ve volném čase?

61 % (66) dotazujících odpovědělo, že ano, setkávají se se spolužáky z U3V i mimo vyučování ve volném čase a 39 % (42) se se spolužáky mimo studium neseťkává.

Obrázek 20: Trávení volného času se spolužáky

Komentář: Nadpoloviční většina dotazujících se setkává se spolužáky z U3V i ve volném čase, mimo vyučování. Nacházejí zde tedy nová přátelství. V doplňující otázce, kde jsem zjišťovala z jakého důvodu tráví se spolužáky volný čas, se respondenti jednohlasně shodli, že jde o trávení času s přáteli. Dalším velkým přínosem studia tedy je navazování nových sociálních kontaktů, což zejména „osamělým“ seniorům může velmi pomoci. Mají nové sociální skupiny, které často vyhledávají i mimo studijní aktivity a přináší jim nové možnosti trávení volného času.

**Otázka č. 22 – Doporučil/a byste studium i dalším starším spoluobčanům?
(A proč?)**

100 % (108) všech dotazovaných se shodlo, že by studium doporučilo i dalším seniorům.

Obrázek 21: Doporučení studia ostatním

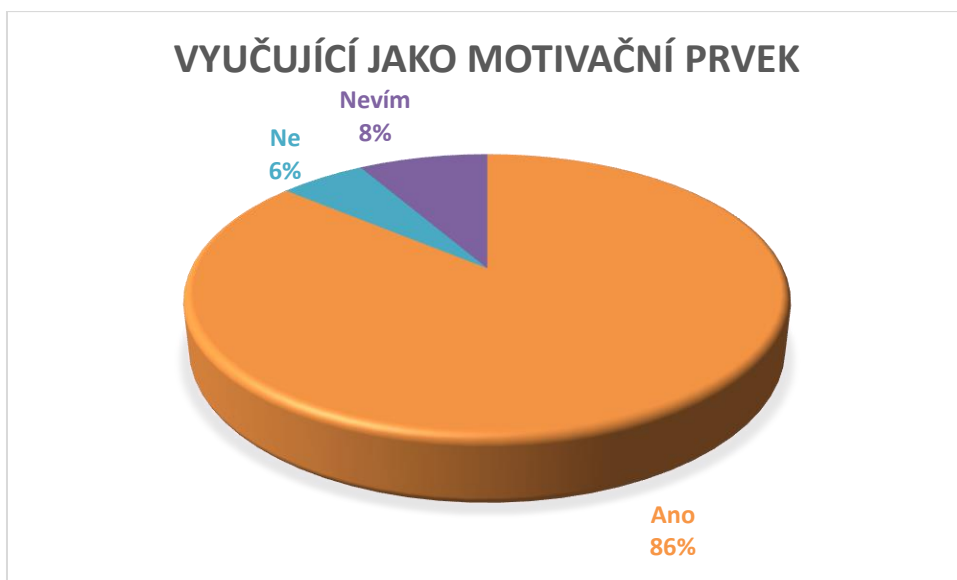

Komentář: Respondenti se jednohlasně shodli, že by studium dalším starším spoluobčanům doporučili. Všechny doplňující odpovědi zněly tak, že jde hlavně o vyplnění volného času, zpestření života, zařazení se do nějaké skupiny nebo například získání nových přátel.

Otázka č. 23 – Jsou pro vás lektori, vyučující, či přednášející motivačním prvkem?

86 % (93) dotazovaných odpovědělo, že ano, vyučující jsou pro ně motivačním prvkem, 6 % (6) respondentů nevnímá vyučující jako motivační prvek a zbylých 8 % (9) odpovědělo, že neví, zda vyučující vnímají jako motivaci.

Obrázek 22: Vyučující jako motivační prvek

Komentář: Většina respondentů vnímá své vyučující, lektory a přednášející jako motivační prvek ke studiu. Pouze malé procento dotazovaných takto své lektory nevnímá, nebo neví, zda je takto vnímají.

3.6.1. Rozhovory

1) Jak vás napadlo začít studovat U3V ?

Studentka č. 1:

„Dozvěděla jsem se o této možnosti od mé sousedky, která již loni na univerzitu chodila. Říkala jsem si, že by mi mohlo prospět strávit nějaký čas sebezdvěláním a také ve společnosti vrstevníků. Sousedka mi studium popisovala jako velmi zajímavé a přínosné.“

Student č. 2:

„Dcera mi přinesla vytisknutý leták z internetu s tím, že by to mohlo být fajn. Prvně jsem si říkal, že na studium už nemám hlavu, ale dcera mne ujistila, že to nebude přehnaně náročné a že mi to může jen prospět. Celý minulý rok jsem se zotavoval ze zranění ramene a tak mi odpadli náročnější činnosti na zahrádce. Tak jsem si řekl, že čas na to mám a že do toho půjdu.“

Student č. 3:

„Už delší dobu se mi moji vnoučci „posmívali“, že neumím s počítačem a tak jsem se rozhodl, že jim ukážu a vyhledával možnost jak se s počítačem naučit s dalšími vrstevníky a v nějakém zařízení, které bude určené přímo pro seniory, protože když se mi kluci snažili něco vysvětlit byli na mě moc rychlí a nebylo to pro mne dost srozumitelné. Měl jsem velkou radost, když jsem zjistil, že přímo u nás v Jindřichově Hradci tato možnost je.“

Studentka č. 4:

„Již dlouho jsem pokukovala po možnostech studia přímo v Jindřichově Hradci a když se objevila nabídka základní uměleckého školy, měla jsem jasno. Tanec a hudba mne provází celý život a říkám si, že nikdy není pozdě na to, přiučit se něčemu novému.“

Studentka č. 5:

„Přihlásili jsme se společně s kamarádkou z vesnice, abychom mohly jezdit spolu. Obě máme rády umění a říkaly jsme si, že už dlouho jsme si nenašly čas si jen tak sednout a něco tvořit. ZUŠka byla ideálním řešením.“

2) Dle jakých kritérií jste volil/a obor studia?

Studentka č. 1:

„Vybrala jsem si obor angličtinu, kvůli tomu, že za nás ji nebylo možné studovat a ráda bych držela krok s dobou. Dnes i ve spoustě seriálech slyšíme přejatá slova z angličtiny a člověk si pak připadá úplně mimo, když něčemu takovému nerozumí.“

Student č. 2:

„Obor jsem si vybíral hlavně tak, abych to dobře zvládl a aby mě to bavilo. Proto jsem zvolil hudební obor a vybral si hru na kytaru. Jako mladý jsem se již pokoušel na kytaru naučit, ale kvůli mnoha jiným činnostem jsem na to nějak zanevřel. Nyní jsem se k tomu vrátil a opékání buřtů s přáteli z vesnice, mohu nyní obohatit pár táborákovými hity.“

Student č. 3:

„Jak jsem již říkal, bylo to hlavně kvůli tomu, abych se naučil s počítačem a aby mi to v něčem pomohlo. Nyní si rád přečtu zprávy na internetu, nebo si s dalšími z kurzu posíláme e-maily“

Studentka č. 4:

„Ráda tancuji a myslím, že v našem věku je dobré se hýbat. Výtvarný obor už byl jen příjemným doplněním. Doma si jen tak nenajdu čas, abych něco malovala. Dokonce si myslím, že jsem se v malování i dost zlepšila“

Studentka č. 5:

„Pro nás s kamarádkou bylo hlavní, aby nás to bavilo. Výtvarný obor nás obě uchvátil a znovu jsme se vrátily do dětských let. Celkově se pro nás studium stalo velmi příjemným trávením společného volného času.“

3) Byla pro vás nabídka ve vašem místě bydliště dostatečná?

Studentka č. 1:

„Ano, nabídka pro mne byla dostatečná. Jsem ráda, že je v našem městě tato možnost a že se společnost stará i o volný čas seniorů.“

Student č. 2:

„Pro mně bylo překvapením, že něco takového u nás v Jindřichově Hradci máme. To že jsem si nakonec mohl vybrat přímo hru na kytaru mi udělalo velkou radost a když mi dcera ukázala jaké jsou možnosti, přišlo mi, že zabírají opravdu všechny obory o které se důchodci mohou zajímat.“

Student č. 3:

„Ano, hlavně proto, že splnila přesně to co jsem očekával a nabízela mi kurz informační technologie, který jsem si tolik přál.“

Studentka č. 4:

„Nabídku univerzit třetího věku sleduji už pár let, ale teprve nabídka na taneční a výtvarný obor mne přesvědčila, navíc mám moc ráda lidi ze ZUŠky a tak jsem neváhala ani chvíli a jejich obory ráda využila. Snažila jsem se přemluvit i manžela, aby se mnou chodil, ale zatím se mi to nepodařilo. Doufám, že příští rok už ho zlákám.“

Studentka č. 5:

„Jak jsem již říkala s kamarádkou se nám vybíralo velmi snadno. Ocenily jsme širokou nabídku a jsem si jistá, že jsme vybraly skvěle. Také je dobré vědět, že pro další roky máme spoustu možností, čemu dalšímu se věnovat. Už bych se nebála ani nějakého odbornějšího oboru po této zkušenosti.“

4) Jak celkově hodnotíte svou spokojenost se studiem ?

Studentka č. 1:

„O studiu nemohu říct vůbec nic špatného. Velmi mě baví veškeré činnosti spojené se studiem a pokaždé se do školy moc těším. Ráda bych doporučila všem důchodcům, ať si to vyzkouší, protože je to něco úplně nového a věřím, že každý si najde něco co ho bude bavit tak jako mě.“

Student č. 2:

„Studium mě hodně baví a hlavně jsem ocenil, že výuka probíhá úplně individuálně a mám svého učitele jen pro sebe, to mi moc pomohlo při prvních pár hodinách, abych nebyl nervózní. Rád bych ve studiu do budoucna pokračoval, pokud to zdravotní a čas dovolí.“

Student č. 3:

„Z kurzu informatiky jsem naprosto nadšený a splnil mé požadavky a očekávání. Naučil jsem se zatím dokonce víc než jsem čekal a šlo to úplně samo. Výuka našeho lektora je akorát náročná abychom ji všichni zvládli a to nám všem pomáhá. Je dobré i jako starší člověk vědět, že se bez problémů dokážete naučit něco naprosto nového a moderního.“

Studentka č. 4:

„Když bych měla studium zhodnotit, napadají mně samá superlativa, já i všichni moji spolužáci jsme naprosto nadšeni a hlavně hodiny tancování se pro nás staly pravidelnou dávkou pohybu a dobré nálady, kterou je důležité si udržovat. Řekla bych, že u nás ve třídě není nikdo, kdo by byl nespokojený. Paní učitelky k nám mají skvělý přístup a cítíme se všichni příjemně.“

Studentka č. 5:

„Jak jsem již říkala, studium se mi moc líbilo a líbila se mi celková rozmanitost programu a činností. Na výtvarce jsme si vyzkoušeli mnoho technik a nových postupů. Je fajn, že mám teď spoustu nápadů na výtvarnou tvorbu s vnoučaty, až u mně budou na prázdninách.“

5) Co pro vás bylo na studiu největším přínosem ?

Studentka č. 1:

„Řekla bych, že hlavně naučení se základům angličtiny. Moc mě to baví a hodlám s angličtinou pokračovat. Dokonce jsem motivovala i manžela a snaží se aspoň doma učit se mnou, což nás oba moc baví a máme nový společný koníček.“

Student č. 2:

„Asi to, že jsem zjistil, že to dokážu a není to pro mně tak moc náročné, jak jsem se bál. Také mě velmi nadchlo jak rád školu navštěvuji a vždy se tam moc těším. Oceňuji individuální přístup a to, jak si s mým učitelem rozumíme.“

Student č. 3:

„No, učím se práci s počítačem, tak jak jsem chtěl a jde mi to. Těší mě to a přináší mi to radost. Dokonce i vnoučata mají radost, když jim třeba pošlu e-mail. Je to pro mě taková nová dovednost do života, která se v dnešní době hodí a člověk si pak nepřipadá jako nemožný stařík.“

Studentka č. 4:

„Řekla bych, že je hodně fajn, když člověk může utéct od starostí všedních dní za něčím, co ho baví a kde se stýká s příjemnou společností lidí. Chodím si do školy relaxovat a bavit se, a tak by to mělo být. Jsem ráda, že základní umělecká škola toto zavedla a moc si to užívám. Pokud bude možnost, určitě budu pokračovat s dalšími obory, které mě budou bavit.“

Studentka č. 5:

„Bylo toho více, hlavně mi jde o to, že se člověk dostane mezi lidi a dělá něco, co ho baví. Řekla bych, že v tomto typu stuida je velký potenciál a nevidím důvod, proč ho nenavštěvovat. Je dobré se i v našem věku udržovat v obraze a zkoušet nové věci, protože sezení u televize není to co potřebuji. Vždycky jsem byla akční a teď v zimně, když nemohu pracovat na milované zahradě ani chodit tolik ven, je pro mě škola příjemnou výplní volného času.“

6) Doporučil/a byste studium i dalším seniorům a proč ?

Studentka č. 1:

„Ano, rozhodně. Pokud někdo váhá kvůli náročnosti, tak se opravdu není čeho bát. Časově to také není náročné a myslím, že to člověku může jen prospět. Dokonce i finančně je to naprosto přijatelné a rozhodně to nejsou vyhozené peníze.“

Student č. 2:

„Ano. Prvně jsem byl také trochu skeptický, ale jsem rád, že jsem to zkusil. Opravdu mě to moc bavilo. Rád budu studium doporučovat dál.“

Student č. 3:

„Ano, pokud chce někdo zažít něco nového a ještě se při tom něco naučit, pak je to správná volba. Není se opravdu čeho bát, potkáte nové lidi, bude vás to bavit a ještě se něco nového dozvíte.“

Studentka č. 4:”

„Rozhodně, ano.“

Studentka č. 5:

„Určitě ano, ale myslím, že by k tomu každý měl dojít sám po zvážení svých časových, zdravotních i dalších možností. Myslím, že ne každý má možnost chodit si takto do školy. Znáám spoustu lidí, kteří se například musí starat o nemocné partnery, hlídají vnoučata, mají hospodářství, chodí na brigády atd. a pro tyto lidi to určitě není vhodné. Neměli by se více zatěžovat a vhodnější je pro ně odpočinek.“

7) Obohatila vám U3V sociální život? V jakém měřítku?

Studentka č. 1:

„Ano, potkala jsem pár nových lidí se kterými si opravdu rozumím a máme společný zájem. Mám dokonce novou kamarádku se kterou jsme si párkrát po škole zašly na kávu a dort a máme si o čem povídat i mimo školu. Je dobré, když se člověk dostane mezi nové lidi, se kterými si rozumí.“

Student č. 2:

„Vzhledem k tomu, že moje výuka probíhala individuálně s moc novými lidmi jsem se nepotkal, takže pouze když jsem například přišel dřív, potkal jsem pár známých z dřívějšíka a jen jsme prohodili pár slov. Věřím, že skupinová výuka může mít i tento smysl a lidé se tam setkávají a rozumí si.“

Student č. 3:

„Ano, jak jsem již říkal s ostatními si rozumím moc dobře a často se ještě po výuce zakecáme a bavíme se i o věcech mimo školu. Pár spolužáků jsem znal, protože jsme na menším městě, ale i s těmi, které jsem neznal si rozumím. Všichni jsou příjemní a moc mě na studiu baví i toto setkávání se.“

Studentka č. 4:

„Já měla štěstí, že na výuku se mnou chodí spoustu známých a tak jsme jako parta fungovali dobře hned. Ti co se vzájemně neznali se rychle poznali a neměli jsme mezi sebou žádné bariéry. Vždy když jsem šla do školy cítila jsem se, jakože jdu trávit čas s přáteli.“

Studentka č. 5:

„Ano a zároveň jsem byla ráda, že jsme se s kamarádkou přihlásily společně. Pro takový ten prvotní pocit studu bylo fajn mít s sebou někoho blízkého. Skoro se všemi jsme se postupně seznámily a rádi si popovídáme.“

8) Mluvíte o vašem studiu se svými blízkými? Pokud ano, jak vaše studium vnímají oni?

Studentka č. 1:

„Rodina oceňuje, že jsem se pustila do angličtiny takhle na stará kolena. Manžel je rád, když vidí jakou mám radost z nových vědomostí. Dcera, která také anglicky neumí mi dokonce závidí, že mám tuhle možnost, pro ni by byla výuka angličtiny o dost dražší a náročnější.“

Student č. 2:

„Jak jsem říkal, se studiem za mnou přišla dcera. Teď když vidí jak mě to baví je moc ráda, že jsem do toho šel. Ráda vidí, když doma trénuji na kytaru, když za mnou chodí. Jsme prostě oba rádi, že je studium takhle fajn.“

Student č. 3:

„Ano a všichni mě podporují.“

Studentka č. 4:

„Ano a mají radost, že mě to takhle baví. Manžel je občas trošku naštvanej, že má později oběd, když nestihnu kvůli škole uvařit, ale myslí to spíš z legrace a je rád, že mám nějaké koníčky.“

Studentka č. 5:

„Moje rodina mě ve studiu podporuje a jsou rádi, že tam chodím. Jen vnučka si ze mě dělá legraci, proč chodím do školy když nemusím, tak se spolu vždycky nasmějeme, že se babička zbláznila.“

Vyjádření k výuce učitelky na akademii umění 3. věku - Nad'a Kabelová,

pedagog klasického tance v ZUŠ Jindřichův Hradec

„Akademičky mi přinášejí potěšení.“

„Nejdříve mne překvapil velký zájem o Akademii III. věku v oboru tanec. Poté jsem si kladla otázku- Proč ano, a když ano, tak jak? A nastala dlouhá a pečlivá příprava“.

„Během příprav jsem myslela a představovala jsem si v hodinách nejen svoji maminku, která je v seniorském věku, ale často i svoji velmi aktivní babičku, která již nežije.“

„ Proč tanec v seniorském věku? Podporuje sociální kontakt a umožňuje seberealizaci. Pohyb je základním projevem života, je to naprosto přirozená věc již od dětství a tanec je zdravá pohybová aktivita. Tanec nejen posiluje koncentraci mozku a správnou koordinaci pohybů. Tanec také trénuje krátkodobou paměť a pravděpodobně snižuje i riziko vzniku demence.“

„Při prvním setkání, před zahájením dvouletého cyklu nazvaném Akademie III. věku, směřovala má otázka k ženám. “A jak byste jste si tedy naše setkávání se, představovaly? Všechny si chtěly zatančit, ne zacvičit. Rozhodla jsem se začít něčím, co by nás mohlo spojit a pro mne se tím staly -lidové písně a tance z oblasti Blat, tedy z místa, kde žijeme, to jsou naše kořeny. Postupně jsme se protančily k tancům historickým a dokonce i k České Besedě.“

Jak hodiny probíhají V ZUŠ Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci?

„Tančím se 3 skupinami akademiček. Výuka probíhá jednou za 14 dní(1,5 hodiny), i když před vystoupením chodí ženy většinou všechny termíny. Hodina je podpořena hudebním pedagogem-korepeditorem Alešem Paichlem, jediným mužem ve výuce. Naše setkávání začíná(pokud není před vystoupením) rozcvičkou v sedě na židličkách nebo ve stoje, popřípadě i v lehu a využíváme při tom různých pomůcek. Důležité je správné držení těla, stabilizace rovnováhy, posílení určité svalové partie, nebo cvičení proti bolesti. Následuje chůze, výuka krokových variací, písní a samotný konkrétní tanec. Vyučování u této věkové kategorie se podobá výuce v nižších ročnících ZUŠ, ale s tím, že nikdo nevyrušuje, ale aktivně spolupracuje v hodině. Akademičky si tanec především užívají. Akademii navštěvují většinou aktivní ženy, které zvládají i jiné obory, ale i turistický klub, sbor, jógu, rehabilitační cvičení.....“

„A plány do budoucna, neboť akademie pokračuje? Ráda bych zkusila i současný tanec- jako určitou formu terapie a tanec klasický. A pokračovat a vyučovat dále? Ano!“

Jeden z emailů, které jsem dostala od akademičky Evy Horákové: *„Milá Nad'o, na dnešní vystoupení nikdy nezapomenu. Vážím si Tě a moc Tě obdivuji. Děkuji Ti, že jsi mi umožnila něco tak krásného zažít. Eva*

3.7. Diskuze

Mojí cílovou skupinou byli senioři-studenti univerzit a akademie umění třetího věku. Cílem práce bylo zjistit jaké motivační prvky je vedou ke studiu. Také jak se ke studiu vůbec dostali, jak jsou se studiem spokojeni a jak na něj celkově nahlíží. Využila jsem k tomu dotazník, který jsem sestavila po prostudování tématu vzdělávání seniorů, doplnila jsem ho rozhovory se studenty i hodnocením lektorky akademie třetího věku.

Podařilo se mi získat odpovědi na dotazníky od 108 studentů. Dotazník jsem vypracovala a následně v tištěné formě distribuovala mezi seniory studujících na daných univerzitách a akademii.

Nejdříve jsem zjišťovala, zda více studují ženy nebo muži, v mém výzkumném vzorku výrazně převažují ženy. Ze 108 respondentů bylo 94,4 % (102) žen a pouze 5,6 % (6) mužů. To jasně poukazuje na to, že ženy jeví o vzdělávání v seniorském věku mnohem větší zájem, než muži. Je to dáno zejména zaměřením oborů (zejména humanitní, umělecké atd.), které školy nabízejí a také tím, že je v ČR větší podíl vdov než vdovců ⁶²a tím může vznikat poptávka po náplni volného času u žen více, než u mužů. Muži také mají častěji zájmy spojené například s rekreačním sportováním, kutilstvím a dalšími ryze mužskými činnostmi.

Z dalšího šetření ovšem vyplynulo, že 61% (66) respondentů žije s partnerem a 29% (42) respondentů ne. Z toho vyplývá, že vliv samoty na rozhodnutí studovat univerzity třetího věku, není až tak velký, jak by se dalo předpokládat dle statistik o vdovách.

⁶² Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Copyright © [cit. 19.02.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25627994/310035142d.pdf/f3dd5b37-69e4-454d-8f00-a5f944fa3f8a?version=1.0>

Pro otázku motivace bylo také velmi důležité zjistit, jaké obory studia lákají respondenty nejvíce. Respondenti měli možnost vybrat více možností oborů, kterým se věnují. Ukázalo se, že 58% (63) odpovědí ukazuje, že nejoblíbenějším oborem je kultura. Další nejvíce zastoupenou částí byly obory jiné, které označilo 44,5 % (48) odpovědí. Mezi těmito obory jsou zahrnuty například ruční práce, joga, fyto terapie, dramatická výchova, nebo třeba literatura. Zde si myslím, že je vidět, že někteří respondenti nedokázali odpovědi správně zařadit do předepsaných kategorií, proto je nutné brát je s rezervou. Velké zastoupení měli také obory péče o zdraví 25% (27) , historie 22% (24) a informační technologie 22% (24) a cizí jazyky 14% (15). Méně oblíbené jsou potom obory jako botanika/zoologie 5,5% (6). Z toho vyplývá, že senioři nejradši volí obory, které jsou pro ně zároveň zábavné a mohou při nich činnost prakticky provozovat. Menší zastoupení cizích jazyků přisuzují obavám z jejich náročnosti.

Velmi pozitivní zjištění přinesla otázka, zda seniorům studium přináší uspokojení a jestli ho vnímají jako kvalitní náplň volného času. Zde 100% (108) respondentů odpovědělo, že ano. Myslím, že je to hlavně skvělá vizitka zařízení, která navštěvují. Jsem ráda, že pro seniory je studium přínosem a má na ně pozitivní vlivy.

Dále už jsme se dostali k otázce, která souvisí se samotnou motivací ke studiu. Na otázku co respondenty vedlo k zahájení studia, studenti mohli označit více možností a získala jsem tyto odpovědi: 75% (81) odpovědí ukazuje na důvod osobních zájmů, studenti tedy nejvíce přistupují ke studiu tak, aby je to bavilo. 42% (45) ukazuje na výplň volného času a toho, že senioři také hledají volnočasové činnosti a univerzity třetího věku jim nabízejí kvalitní náplň. Dalšími nejčastějšími odpověďmi byla touha po znalostech 36% (39), začlenění do společnosti 28% (30) to ukazuje, že tyto univerzity mají také sociální funkci a sdružují lidi podobného věku a zájmů, čímž mohou v jejich životě vznikat nové sociální vazby. Zůstat v obraze si přálo 19% (21) respondentů a zbylé méně časté odpovědi byly, například, že je ke studiu motivovala rodina, přátelé, nebo pracovní zájmy.

Co se týče předčasného ukončení studia, majoritní podíl odpovědí si drží ukončení ze zdravotních důvodů a to 92% (99). Je vidět, že senioři přistupují ke studiu velmi zodpovědně a ve většině případů by ukončili jen ze zdravotních důvodů. Objevilo se i pár odpovědí, že pokud by pro ně studium nebylo atraktivní, tak by ukončili, ale myslím, že právě senioři jsou dost vděční studenti. Překážkou by také mohly být finance, ale vzhledem k finanční nenáročnosti tohoto typu studia tato možnost nehrozí.

Závěr

Ve své práci jsem se v úvodu věnovala teorii motivace. Snažila jsem se o komplexní a zároveň stručné popsání toho, co to vlastně motivace je a jak funguje. Dále jsem se v teoretické části věnovala vzdělávání seniorů. V této kapitole jsem se věnovala sociálnímu a demografickému kontextu vzdělávání seniorů. Dále pak vysvětlení pojmů andragogika a geragogika. Důležité také bylo zjistit specifika vzdělávání seniorů, abych pochopila, co jim vlastně má vzdělávání přinášet a také význam a funkci vzdělávání seniorů.

Tyto témata v teoretické části jsem zvolila tak, aby korespondovala s mým výzkumem a také samozřejmě, aby přinesla dostatečný teoretický základ vzhledem k cílům celé mé diplomové práce. Snažila jsem se o věcné a zároveň stručné vysvětlení všech těchto pojmů.

V samotném výzkumu jsem 108 studentům U3V kladla otázky týkající se průběhu jejich studia. Otázky jsme volila nejen vztahující se k motivaci, ale i celkově k dojmům seniorů ze studia a k jejich celkové životní situaci, tak, aby výsledky poskytly co nejkomplexnější náhled na tuto problematiku.

Stanovila jsem si základní hypotézy. V hypotéze první jsem předpokládala, že na univerzitách třetího věku studuje více žen než mužů. Tuto hypotézu můj výzkum naprosto potvrdil, neboť 94,4 % respondentů byly ženy a pouze 5,6 % muži. To dokázalo můj odhad a myslím, že ženy jsou prostě celkově co se týče studia aktivnější. Může to být také způsobeno nabídkou oborů, které jsou přirozeně atraktivnější pro ženy. Dále jsem předpokládala, že většina studentů univerzit třetího věku bude mít dokončené vysokoškolské vzdělání. Tato hypotéza se nepotvrdila, ale myslím, že je to spíše dobře, že ke studiu přistupují i lidé, kteří v produktivním věku vysokoškolské vzdělání nedokončili, nebo vůbec nestudovali, protože je vidět, že vzdělávání v seniorském věku je opravdu pro každého. Z mého výzkumného vzorku měla většina seniorů dokončené vzdělání s maturitou a to 53 %, vysokoškolské 36 % a středoškolské bez maturitní zkoušky 11 %. Třetí a poslední hypotéza se týkala přímo motivace. Předpokládala jsem, že hlavním motivem pro studium U3V je u seniorů udržení si dobré duševní kondice a získávání nových informací. Zde se ukázalo, že nejvíce se senioři rozhodují pro studium z osobních zájmů a to značí, že klíčová je tedy nabídka oborů. O získávání nových informací tedy jde v každém případě, ale senioři si pečlivě volí tak, aby tyto informace získávali v oborech, o které mají osobní zájem.

Tato práce poskytuje komplexní náhled na studium U3V a postoj seniorů k němu. Hlavním předmětem výzkumu bylo zjištění toho, co seniory nejlépe a nejčastěji motivuje ke studiu U3V. Z dotazníků vzešly jasné a přesvědčivé výsledky, které ukazují, že při rozhodování seniorů hrají největší roli osobní zájmy.

Zdroje

BAKALOVÁ, Jana, Radim BOHÁČEK a Daniel MÜNICH. *Komparativní studie věku odchodu do důchodu v České republice*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015. Studie (Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu). ISBN 978-80-7344-349-8.

BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 1998. ISBN 80-85943-57-3.

BĚLOHLÁVEK, František. *Organizační chování: jak se každý den chovají spolupracovníci, nadřízení, podřízení, obchodní partneři či zákazníci*. Olomouc: Rubico, 1996. Učebnice pro každého (Rubico). ISBN 80-85839-09-1.

BENEŠOVÁ, Dana. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 978-80-7452-039-6.

ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. ISBN 80-223-1206-1. str. 68-70

FINDSEN, Brian a Marvin FORMOSA, ed. *Lifelong Learning in Later Life [online]*. Rotterdam: SensePublishers, 2011 [cit. 2020-03-17]. DOI: 10.1007/978-94-6091-651-9. ISBN 978-94-6091-651-9.

HAJDÍK, *Vysoká škola ekonomická v Praze*. Vysoká škola ekonomická v Praze [online]. Copyright © 2000 [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/>

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.

HOMOLA, Miloslav. *Motivace lidského chování*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury. http://www.ped.muni.cz/wpsy/koh_dotaznik.htm

JARVIS, Peter. (2001). *Learning in later life: an introduction for educators & carers*. London: Kogan Page. a FINDSEN, Brian a Marvin FORMOSA, ed. *Lifelong Learning in Later Life*

[online]. Rotterdam: SensePublishers, 2011 [cit. 2020-03-17]. DOI: 10.1007/978-94-6091-651-9. ISBN 978-94-6091-651-9.

KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.

KOHOUTEK, *Dotazník* / Prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, Csc. : 2014:

MOLEK, Jan. *Personalistika a řízení*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-738-7830-6.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

PETŘKOVÁ, Anna a Rozália ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů : studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6. str. 199-200

Teologická fakulta. *Teologická fakulta [online]*. Copyright © Copyright 2020 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: <https://www.tf.jcu.cz/>

VETEŠKA, Jaroslav a Tereza VACÍNOVÁ. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 9788074520129.

VÉVODOVÁ, Šárka a Kateřina IVANOVÁ. *Základy metodologie výzkumu pro nelékařské zdravotnické profese*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4770-4.

ZUŠ VN | . ZUŠ VN | [online]. Dostupné z: <http://www.zus-jhradec.cz/>

Abstrakt

BLAŽKOVÁ, Adéla. Jaká je motivace seniorů ke studiu univerzit třetího věku? Diplomová práce. České Budějovice: Fakulta teologická Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 62s., 2020

Klíčová slova: Motivace, senior, vzdělávání seniorů, andragogika, geragogika, specifika vzdělávání seniorů, univerzita třetího věku, akademie třetího věku, motivace seniorů ke studiu.

Předložená práce je zaměřena na motivaci ke studiu U3V. Hlavním cílem práce je pomocí kvantitativního výzkumu uvést nejčastější druhy motivace seniorů ke studiu U3V a dát je do souvislostí s aspekty, které tuto motivaci mohou ovlivňovat. Tato práce je zaměřena na motivaci jako takovou a věnuje se již stávající teorii motivace a snaží se ji využít pro poznání motivace ke studiu U3V. Práce obsahuje teoretickou a praktickou část.

Abstract

BLAZKOVA, Adela. What is the seniors' motivation to study the U3V programme? Dissertation thesis Ceske Budejovice: The Faculty of Theological Studies South Bohemian University in Ceske Budejovice, 62s., 2020

Key words: Motivation; Senior; Educating seniors; Andragogy; Geragogy; Mature Student University; Mature Student Academy; Seniors' motivation to study.

The work presented is focused on the study motivation regarding U3V. The main goal of this work is to examine the most common types of motivation of seniors in relation to the U3V study programme and to compare them with aspects which could potentially influence the overall motivation. This shall be achieved via quantitative research. Furthermore, this work is also focused on the problematic of motivation as a separate topic and as such deals with the already existing theory of motivation and attempts to use these as a learning ground for determining what the actual motivation to study the U3V programme is. This work consists of theoretical and practical parts.

Přílohy

Seznam grafů

Obrázek 1: Navštěvované školy	32
Obrázek 2: Pohlaví respondentů	33
Obrázek 3: Věk respondentů	34
Obrázek 4: Dosavadní stupeň vzdělání	35
Obrázek 5: Bytí v důchodu.....	36
Obrázek 6: Profese	37
Obrázek 7: Život s partnerem.....	38
Obrázek 8: Oblast vzdělávání	39
Obrázek 9: Spokojenost a kvalita aktivity.....	40
Obrázek 10: Důvod zahájení studia	41
Obrázek 11: Důvod případného ukončení studia	42
Obrázek 12: Jiné druhy seberozvíjení	43
Obrázek 13: Povědomí o možnosti vzdělávání	44
Obrázek 14: Hodnocení studia	45
Obrázek 15: Zlepšení uplatnění.....	46
Obrázek 16: Oblíbený typ výuky	47
Obrázek 17: Zlepšení paměti.....	48
Obrázek 18: Náročnost studia	49
Obrázek 19: Pokračování ve studiu.....	50
Obrázek 20: Trávení volného času se spolužáky	51
Obrázek 21: Doporučení studia ostatním	52
Obrázek 22: Vyučující jako motivační prvek	53

Dotazník

1) Zde prosím uvěďte školu, na které studium probíhá.

.....

2) Pohlaví?

- a) muž
- b) žena

3) Věk?

- a) méně než 60let
- b) 61 – 70let
- c) 71 – 80let
- d) 81 a více let

4) Jakého nejvyššího stupně vzdělání jste dosáhl/a?

- a) základní
- b) středoškolské s výučním listem, bez maturity
- c) středoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

5) Jste nyní v důchodu?

- a) ano
- b) ne

6) Jakou profesi jste vykonával/a před nástupem na U3V nebo stále vykonáváte?

.....

7) Žijete s manželem/manželkou (případně druhem/družkou)?

- a) ano
- b) ne

8) V jaké oblasti se vzděláváte?

- a) informační technika
- b) kultura
- c) historie
- d) cizí jazyky
- e) péče o zdraví
- f) zoologie, botanika
- g) jiné, uveďte.....

9) Poskytuje vám vzdělávání uspokojení, vnímáte jej jako kvalitní aktivitu vyplňující čas?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10) Co Vás vedlo k zahájení studia v tomto pokročilém věku? (libovolný počet odpovědí)

- a) rodina
- b) mé osobní zájmy
- c) pracovní zájem
- d) vyplnění volného času
- e) přátelé
- f) touha po znalostech
- g) snaha být začleněn do společnosti
- h) snaha udržet se „v obraze“
- i) mít postavení, titul

11) Jak dlouho studujete univerzitu třetího věku?

..... Měsíců

12) Z jakých důvodů byste studium ukončil/a?

- a) ze zdravotních důvodů
- b) nebavilo mě to
- c) daleké dojíždění
- d) finanční důvody
- e) jiné, uveďte

13) Věnujete se současně ještě dalšímu typu seberozvíjení?

- a) ano, uveďte jakému
- b) ne

14) Jak jste s o možnosti vzdělávání dozvěděl/a?

- a) z médií
- b) z rodinného kruhu
- c) od známých
- d) náhodně

15) Jak studium hodnotíte na stupnici od 1 do 10, kdy 1=nejhorší a 10=nejlepší?

.....

16) Očekáváte, že Vám pomůže studium k lepšímu uplatnění, sebeuplatnění se?

- a) ano
- b) ne

17) Jaký typ výuky preferujete, vás zaujme nejvíce?

- a) ústní přednáška
- b) přednáška s prezentací
- c) exkurze
- d) debata s odborníkem
- e) vlastní tvorba
- f) jiný, uveďte

18) Pociťujete při studiu zlepšení paměti?

- a) ano
- b) ne

19) Jak hodnotíte náročnost studia na stupnici od 1 do 5, kdy 1=snadné, 5=velmi náročné?

.....

20) Je pro Vás studium natolik atraktivní, že byste i po ukončení stávajícího programu pokračoval/a například v jiném oboru?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

21) Setkáváte se se spolužáky ze studia i ve volném čase?

a) ano, uveďte z jakého důvodu

.....

b) ne

22) Doporučil/a byste studium i dalším starším spoluobčanům, a proč?

a) ano.....

b) ne.....

23) Jsou pro vás lektori, vyučující, přednášející motivačním prvkem?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím